

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské / kombinované studium
2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Donátková

Nefunkční rodina z pohledu rozvodovosti a její projev na vývoj dítěte

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Eleonóra Strapcová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor / Combined (Part time) / Full-Time Studies
2010 - 2013

BACHELOR'S THESIS

Monika Donátková

The divorce aspect of a dysfunctional family and its influence on
the development of a child

Prague 2013

The Bachelor's Thesis Work Supervisor:
PhDr. Eleonóra Strapcová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 2. 2013

Monika Donátková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Eleonóře Strapcové za odborné vedení, za rady a pomoc při zpracování této práce. Děkuji také všem respondentům, kteří si našli čas a podělili se o své názory a zkušenosti.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na nefunkčnost rodiny z pohledu rozvodovosti a jak se může rozvod rodičů projevit ve vývoji jejich dítěte. Cílem práce je zjistit, zda se rodiče dokážou domluvit po rozvodu manželství na tom, jak budou své děti i nadále vychovávat a zda jejich rozvod má co nejmenší dopad na psychiku a vývoj dítěte. Teoretická část se věnuje manželství, rodině a jejím základním funkcím a významu, který má rodina pro děti. Dále se zaměřuje na rozvod, na příčiny rozvodovosti, na reakce a chování dětí na rozvod, na konflikty, které můžou po rozvodu vzniknout, a na sociálně právní ochranu dětí v rozvodové a porozvodové situaci.

Empirická část je zaměřena na průzkum vlivu rozvodu rodičů na děti. K průzkumu byla zvolena kvantitativní metoda průzkumu – technika dotazníkové šetření. Technika dotazníkového šetření zjišťuje zkušenosti a pocity rozvedených rodičů a to, jak oni sami vnímají dopad jejich rozvodu na vývoji svých dětí.

Klíčové pojmy

Dítě, konflikt, krize, manželství, péče, reakce, rodina, rozpad, rozvod, vliv, výchova, vývoj

Annotation

The Bachelor's thesis is focused on the dysfunction of a family from the perspective of divorce and how divorce can manifest in a child development. The aim of this work is to determine whether the parents can arrange after the divorce on how they will continue to raise their children and whether their divorce will have the least impact on a mental health and a child development. The theoretical part deals with marriage, family, and its basic functions and importance of the family for the children. The work then focuses on divorce, on the causes of divorce, the children's behavior and reaction to divorce, on the conflicts that can arise after a divorce and the social and legal protection of children during and after the divorce process.

The practical part focuses on a survey on effect of the parental divorce on children. A quantitative method was used for the purpose of the survey - a questionnaire technique. The questionnaire technique identifies experience and feelings of divorced parents, and how they themselves perceive the impact of the divorce on their children's development.

Key Words

Break-up, care, conflict, crisis, divorce, development, family, child, impact, marriage, reaction, upbringing

OBSAH

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Manželství.....	10
1.1. Co je manželství.....	10
1.2. Důvod k uzavření manželství	10
1.3. Manželská krize – rozpad manželství	11
2. Rodina	12
2.1. Co je rodina.....	12
2.2. Základní funkce rodiny a její vliv na děti	12
3. Rozvod.....	15
3.1. Příčiny rozvodovosti, konflikty v rodině	17
3.2. Vliv rozvodu na děti	18
3.3. Jak říct dětem o rozvodu	21
3.4. Chování a reakce dětí na rozvod	22
3.5. Konflikty po rozvodu	26
3.5.1. Popouzení proti jednomu z rodičů.....	28
3.5.2. Syndrom zavrženého rodiče	30
3.5.3. Kupování si a podplácení dítěte	30
3.5.4. Vyřizování účtů prostřednictvím dětí	31
4. Sociálně právní ochrana dětí v rozvodové a porozvodové situaci	32
4.1. Kontakt dětí a rodičů po rozvodu	32
4.2. Sociálně právní ochrana dětí v rozvodové situaci.....	34
4.3. Kritéria pro posuzování kvality výchovných předpokladů.....	35

4.4. Společná a střídavá péče rodičů.....	37
4.5. Výhradní péče matky nebo otce.....	41
EMPIRICKÁ ČÁST	
5. Jak reagují děti na rozvod svých rodičů.....	44
5.1. Cíle průzkumu a použité metody průzkumu.....	44
5.2. Sběr dat.....	45
5.3. Stanovení hlavního cíle a hypotéz.....	45
5.4. Prezentace výsledků průzkumu.....	47
5.5. Vyhodnocení hlavního cíle.....	77
5.6. Vyhodnocení stanovených hypotéz.....	78
ZÁVĚR.....	80
Seznam použitých zdrojů.....	82
Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	84
Seznam příloh.....	87

ÚVOD

Pro tuto bakalářskou práci bylo vybráno téma, které je pro dnešní společnost dosti aktuální a zajímavé. A tím tématem je rozvod a jeho vliv na vývoj dětí. V dnešní době se stal rozvod docela běžnou a pro rodiče mnohdy jednoduchou a jedinou záležitostí, díky které si myslí, že snadno vyřeší své problémy a neshody mezi sebou. Ale je tomu opravdu tak? Zamýšlí se rodiče také nad tím, jaký vliv bude mít rozvod na psychický vývoj jejich dětí? Tyto otázky si klade většina lidí, poněvadž vidí ve svém okolí nemálo mladých rodin s dětmi, kteří krizí rozvodu procházejí.

V naší společnosti je rodina považována za základní jednotku. Rodina je pro dítě velmi důležitá. Ihned po narození se rodina pro dítě stává prvním a významným společenstvím, ve kterém si utváří mezilidské vztahy, hodnotovou orientaci, sociální dovednosti, rodinné zázemí, životní jistoty a stability, které jsou důležité pro jejich zdárný vývoj od narození až po dospělost.

Rozpadem rodiny toto všechno dítě ztrácí. Pro dítě znamená rozvod velkou psychickou zátěž a prožívání negativních emocí. Každé dítě prožívá rozvod svých rodičů zcela jinak, záleží na věku dítěte a na přístupu obou rodičů, jak matky, tak otce, k rozvodu a k prožívání a chování dětí během rozvodové situace.

V některých případech jsou rodiče tak zaujati svými problémy a sami sebou, že často ani nevnímají psychické potřeby dítěte a přenáší na ně své negativní emoce, nálady a napětí. To může dříve či později ovlivnit psychiku dítěte a adaptovanost dítěte na rozvodovou situaci.

Vzhledem k narůstající rozvodovosti v naší společnosti je téma rozvodu běžnou záležitostí, o které se často mluví. Určitě každý z nás ve svém okolí zaregistroval ať už u svých známých, blízkých nebo dokonce u sebe samého, jakým tíživým obdobím rozvod je a jak negativně působí nejen na rodiče samotné, ale hlavně na jejich děti.

Teoretická část je zaměřena na to, co je manželství, co je rodina a co pro děti rodina znamená. Dále je zaměřená na vnímavost dětí vůči rozvodu a jak může rozvod

rodičů děti ovlivnit. Cílem práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem mohou rodiče svým chováním a přístupem k rozvodu ovlivnit to, jak jejich děti rozvodovou a porozvodovou situaci zvládnou. Zda se rodiče dokážou domluvit na výchově tak, aby jejich rozvod co nejméně dítě negativně ovlivnil po psychické stránce. Byl sestaven dotazník, který byl rozdán šedesáti rozvedeným rodičům, kteří pečují po rozvodu o své děti. Dotazník byl sestaven pro rodiče, kteří se rozváděli v letech 2007 – 2012 a v období, kdy bylo jejich dítě ve věku od narození až po desátý rok života.

TEORETICKÁ ČÁST

1. MANŽELSTVÍ

1.1. Co je manželství?

Manželství je svazek dvou lidí opačného nebo stejného pohlaví, který je zákonem a právně ošetřen. Uzavřením manželství vznikají pro oba manžele stejná práva a povinnosti přímo ze zákona, která se týkají pouze manželů a trvají po celou dobu manželství a zanikají nejpozději s jeho zánikem. Dvě osoby, které dobrovolně vstupující do manželství, by měly respektovat povinnosti a práva manželství, jeho funkce a cíle. (Hrušáková, 2000).

Manželství je citovým vztahem dvou lidí, ke kterému časem přibude i citový vztah s dětmi, eventuálně dětí – sourozenců navzájem. Manželství je právním vztahem. Vstupem do manželství stvrzujeme citový vztah a zakládáme tím i mnohé vztahy právní – vztah osob majících povinnost vzájemně se vyživovat, vztah spoluvlastníků majetku, dříve či později vztah rodičů nesoucí břímě společné rodičovské zodpovědnosti. (Šmolka, Mach, 2008).

1.2. Důvod k uzavření manželství

Není sporu na tom, že rodina spočívá na manželství. Více než kdy dříve se dnešní manželství zakládá na lásce – záleží ovšem na tom, co v dnešní době mladí lidé za lásku pokládají. Může to být vzájemná sympatie, důvěra, citová blízkost, těhotenství partnerky, vzájemná oddanost, zalíbení jednoho v druhém, ale i vzájemná sexuální přitažlivost a představy o společné budoucnosti. Manželství z rozumu se v dnešní době vyskytuje velmi zřídka, stejně tak jako manželství jako základ pracovního společenství a hospodářské nutnosti. Taková manželství se uzavírala v minulém století. (Matějček, 1994).

1.3. Manželská krize – rozpad manželství

Rozpad manželství je dlouhodobý vývojový proces, děje se v čase a prochází různými cykly, které se mohou opakovat i prolínat. Existuje hodně manželství, která měla být již dávno zrušena. Manželé žijí ve vyčerpávajícím, neustále se otáčejícím kolotoči, ve kterém nedokážou přijatelně žít a nedokážou se ani rozejít. Větší počet je ale těch manželství, kdy rozpad byl zbytečný a dalo se mu v určité fázi předejít. Mezi manželi vzniká nesoulad, který přerostl v déletrvající nespokojenost. Manželé se postupně odklání jeden od druhého, jeden více než druhý, po určité době si mohou tyto role vyměnit. Ten, který se dříve odkláněl méně, se může cítit zanedbaný a ukřivděný až po nějakém čase znejistí. Tuto krizi by bylo možné zvládnout, pokud se manželé nebudou vzájemně obviňovat z nezdarů, vyhnou se urážkám, trucování, sabotování spolupráce v každodenních záležitostech péče o děti a domácnost, nemluvit o životních zklamáních, nemanévrovat s dětmi proti jednomu z rodičů, zásadně neodmítat pohlavní styk. (Plaňava, 1994).

Důležitá je tolerance mezi manželi. Na počátku partnerství, manželství nás na svém partnerovi přitahují jeho vlastnosti, jeho vizáž, komunikace, to, že se umí prosadit a pohybovat ve společnosti. Postupem času se na tyto vlastnosti stáváme alergičtí. Co nás na začátku přitahovalo, nám začíná postupem času vadit. Mnoho partnerů dokonce zjistí, že žije s někým, koho vůbec neznají. Zde je důležitá tolerance a uvědomění si, že s věkem se partneři mění a to nejen vzhledově, ale i v hodnotách, v přáních, očekáváních, vadí nám jeho zlozvyky a postoje. Zde je důležitá komunikace mezi manželi, jejichž cílem je najít takový způsob, který by alespoň jednomu nebo druhému jeho touhy, cíle a přání naplnil. (Matějková, 2007).

2. RODINA

2.1. Co je rodina?

Rodinu je skupina lidí, kteří jsou spojeni pokrevním svazkem, manželstvím dvou osob odlišného nebo stejného pohlaví, nebo adoptí. Dospělí členové rodiny jsou plně odpovědní za výchovu svých dětí. Základní rodinu (jádrovou, nenukleární) tvoří matka, otec a jejich děti vlastní nebo adoptované žijící pohromadě. Rozšířenou rodinu (širokou) tvoří další příbuzní, jako prarodiče, tety, strýci, bratřenci, sestřenice. Rodina orientační je ta, kde se narodil daný jedinec. Rozmnožující (prokreační) je nová rodina, která se zakládá novým manželstvím nových dvojic. (cs.wikipedia.org/wiki/Rodina)

Rodina je prostředí, ve kterém vychovatelé uspokojují psychické potřeby dítěte a tím jsou současně uspokojovány i psychické potřeby rodičů. Rodina je pro dítě příležitostí poznávat vlastní vztahy a sociální vztahy k okolnímu prostředí. (Matějček, 1986).

Rodina je systém zapojený do širších společenských systémů, kde patří i ostatní příbuzenstvo, ale také sousedi, přátelé a všichni ti, kteří jsou s danou rodinou v nějakém styku a mohou rodinu ovlivňovat a jsou jí i ovlivňováni. (Matějček, 1994).

Rodina je velmi důležitá pro vývoj osobnosti jejich příslušníků, hlavně těch nejmladších. V rodině se uspokojují citové potřeby člověka, jak dospělého, tak dítěte. Rodina zde žije v jednotce, kde se vzájemně lidé ovlivňují, děti se učí žít, dětská osobnost dostává tvar. Rodina dává dítěti první zkušenosti se životem. V rodině se zkušenosti opakují, utvrzují se. Rodina uspokojuje potřeby svých členů. Každý člen rodiny přece touží být pochopen, milován, oceněn a chtěn. (Vančurová, 1987).

2.2. Základní funkce rodiny a její vliv na děti

V rodině jsou utvářeny citové vztahy mezi dětmi a jejich rodiči, popř. mezi těmi, kteří děti vychovávají. Rodina je pro dítě místem, kde se nejvydatněji, nejsilněji, nejlépe

uspokojuje potřeba životní jistoty, životních hodnot a trvalých citových vztahů. Děti přijímají lásku v rodině a také ji opětvují, tím je uspokojována i jejich potřeba životní jistoty. Utvářením citových vztahů vzniká naděje, že i když děti vyrostou a založí si svou vlastní rodinu, neopustí své rodiče. Citové vztahy se postupně vyvíjí tak, jak děti vyrůstají a odrůstají – ale nemizí. Rodina je prostředí, ve kterém se děti učí, vzdělávají se a členové rodiny jsou jejich životními učiteli. Vzdělávání v rodině je pro dítě nejzákladnější školou života. (Matějček, 1994).

V dnešní společnosti má rodina ústřední význam pro duševní vývoj dítěte. Spontánním a přirozeným způsobem tu každý člen rodiny plní jistou roli a naplňuje vitální potřeby dítěte – fyzické, intelektové, citové a morální. V prvním období života dítěte je to matka, která dává dítěti podněty emoční, když dítě laská, chová jej, směje se a mluví k němu. Role otce slouží jako vzor chování a jako zdroj jistoty a autority, který stoupá v pozdějším věku, ale už v předškolním období je velmi patrná. Sourozenci jsou také důležití a nelze jejich význam přehlížet. Celková rodinná atmosféra rodiny je závislá na ustavičném těsném soužití všech členů, která silně formuje vyvíjející se osobnost dítěte. Pokud v rodině chybí některý základní člen, může dojít k ohrožení dítěte deprivací, neboť nelze zastoupit chybějící základní člen rodiny. Nejvýznamnější nebezpečí pro vývoj dítěte v útlém věku nastává, pokud chybí matka. Matka vytváří „domov“ a tím tak uspokojuje většinu duševních potřeb dítěte a je základem vztahu dítěte k člověku a jeho důvěry k okolnímu světu.

V dnešní moderní době, společnosti se otcové daleko více podílejí na výchově dětí a ošetřování kojenců, než tomu bylo dříve. Na pozadí tohoto sociálního vývoje se tedy projevuje i nepřítomnost otce v rodině. Dítě vyrůstající bez otce postrádá důležitý vzor mužskosti, který je zvláště důležitý pro starší chlapce k regulaci jejich chování. Trpí tak nedostatkem autority, pořádku a kázně, které otec za normálních podmínek ztělesňuje. Dítě, kterému chybí otcovská autorita, bývá často nesociální, neukázněné, agresivní vůči dětem i dospělým. Zatímco matka dává dítěti pocit lidskou lásku, klesí otec dítěti cestu a vztah k lidské společnosti. Mateřská péče umožňuje přijímání, otcovská péče podněcuje dávání. Pro vývoj osobnosti je obojí nezbytné. (Langmeier, Matějček, 2011).

V rodinném prostředí si děti vytváří své společenské role, do kterých patří i role sexuální. Dívky ženskou a chlapci mužskou roli. Aby dítě přijalo svou roli zdravě, musí k tomu mít vhodný model. Pro chlapce je vhodným modelem otec a pro dívky zase matka. V naší společnosti se od muže očekává jiné chování než od ženy. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

V prvním období života dítěte je vztah k rodičům jeho základním sociálním vztahem. První zkušenosti, které dítě prožívá, ovlivňují vytváření jeho vlastní dětské identity a determinují interpretaci dalších sociálních zkušeností, se kterými se dítě setká v budoucnu. V kvalitním vztahu mezi rodiči a dětmi se buduje základ úspěšného vývoje dítěte a také jeho mentálního vývoje. Rodiče svými reakcemi, chováním a podněty vytváří dítěti okolní svět. První kontakt, které dítě má, je kontakt s matkou. Matka dává dítěti pocit sounáležitosti a jistoty. Pokud empatie matky selhává a nevytvoří se pouto souznění, dítě svou matku prožívá jako cizí osobu, cítí se opuštěné. Vztah mezi nimi se nevytváří, je přerušena komunikace. (Vágnerová, Hajd - Moussová, Štech, 2004).

Dítě má mít vzor ke zdravému vývoji osobnosti. Zde patří pojmy jako citová zralost, dobře fungující rodina, produktivní orientace, psychosociální zralost. Tyto pojmy se v mnohém překrývají, stejně i jejich protiklady – nízká odolnost vůči stresu, emoční labilita, poruchová osobnost, ustrnutí na infantilních reakcích, neproduktivní (např. konzumní) orientace. Čím je více psychopatologie v osobnosti rodiče, je takový rodič méně vhodný k výchově dítěte. Rodič by měl mít ucelený obraz o světě, o tom, jak se v něm bez ztráty cti pohybovat, měl by mít vysokou dávku lidské slušnosti. Dále by měl umět vidět své dítě realisticky – jeho schopnosti, vlastnosti, ale i nedostatky. Měl by umět dávat i brát, zasmát se sám sobě atd. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

Rodina má vliv na vývoj, neboli formování osobnosti člověka. Člověk v ní dostává své první lekce, nejdříve jsou to lekce „pracovní“. Jsou to situace, kdy si dítě vybírá své hračky, své první kamarády, určuje míru pomoci v domácnosti. Dítě dostává i lekce v soužití s ostatními osobami v rodině, ve společnosti a přizpůsobování se jim. Dítě se učí brát ohledy na druhé a brát v úvahu i požadavky druhých. (Vančurová, 1987).

3. ROZVOD

Matějček, Dytrych (1994, s. 134) uvádí: „Rozvod je formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, krajním řešením v procesu rozvratu manželství. Rozvod je deklarován, a to tím, že je podán návrh na rozvod, že proběhne rozvodové řízení a do celého děje, který byl předtím pouze součástí rodinného života, vstupují úřední instituce, jako např. soudy, právníci, oddělení péče o dítě aj.“

Rozvodovost za posledních 50. let stoupla prudce nahoru. Zatímco v šedesátých letech se rozvedlo přibližně 13 000 manželství, po listopadu 1989 se počet zvýšil ku 30 000 rozvedených manželství. Většina rozvodů často souvisí s nízkým věkem snoubenců a uzavírání sňatku např. z důvodu těhotenství partnerky. S tím souvisí vysoká rozvodovost u mladých manželských párů. U starších manželských párů je rozvodovost v porovnání se západním světem docela nízká. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

Za posledního půl století počet rozvodů stoupl prudce nahoru. V České republice se v současnosti počítá se třiceti tisíci rozvody ročně, což znamená, že ročně je ohroženo přes čtyřicet tisíc dětí ve všech věkových kategoriích. Rozvod nelze chápat jako okamžité přerušení manželství, ale jako postupné citové uhasínání a pomalou transformaci. Rozvodová praxe ukazuje, že atmosféra plná stresu a napětí, která trvá již v době manželství, přetrvává i u rozvodu při soudních řízeních, při sporech o výživné, děti a majetek. (Matějček, Dytrych, 2002).

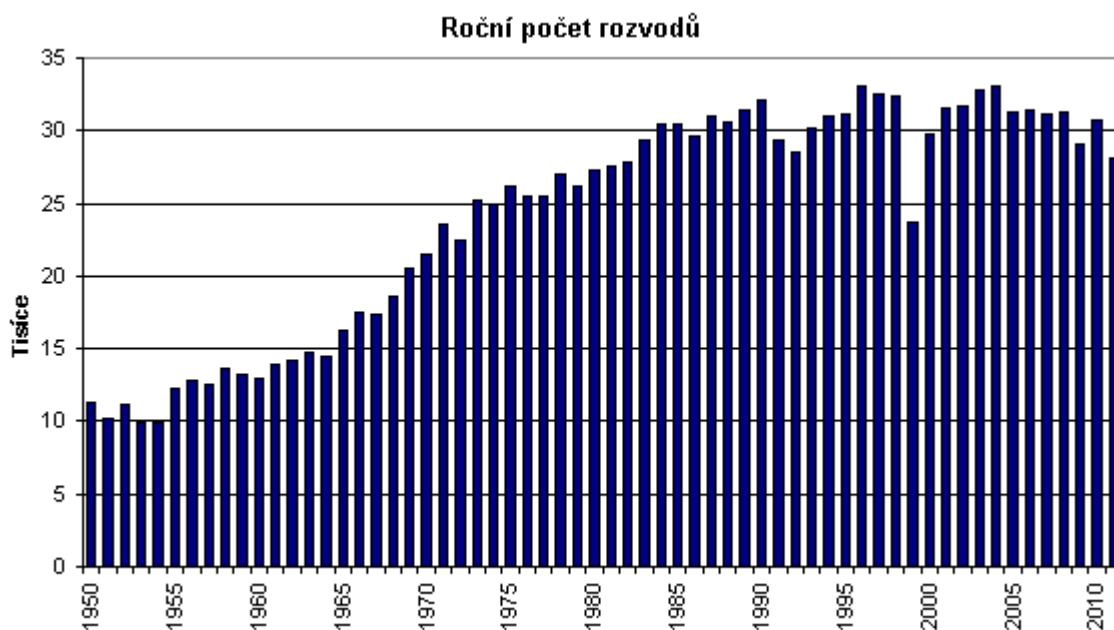
Márová, Matějček, Radvanová (1975, s. 74) uvádí: „Rozvodem zanikají práva a povinnosti osobní povahy – žít spolu, být si věrni, pomáhat si a další. Zaniká i vzájemná vyživovací povinnost manželů a jejich bezpodílové spoluvlastnictví společného majetku. Taktéž je tomu, pokud jde o právo vzájemného dědění a právo osobního užívání pozemku. Poněkud jinak je tomu, pokud jde o právo společného užívání bytu“.

Rozvod je část životní cesty, která není jednoduchá a bezbolestná. Některé fáze rozvodového procesu mohou být pro manžele bolestné a těžké a je třeba jimi projít. Pokud jimi projdeme, bolest po rozvodu se zahojí a psychické břemeno, které se týká bývalého partnera, přestane zatěžovat a ovlivňovat náš aktuální život. Při rozvodu procházíme institucionalizovanými právními kroky a individuálním vnitřním procesem psychorozvodu. Rozvod a psychorozvod se obvykle částečně časově překrývají.

.Psychorozvod je psychický proces, který probíhá uvnitř a v jeho průběhu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a se všemi jeho důsledky.

Právní rozvod je institut, díky němuž se řeší vnější situace – oddělení manželů, kteří spolu už nemohou nadále žít. Řeší se zde rozdělení majetku, oddělení bydlení, rozdělení závazků a posléze výchova nezletilých dětí. Pro vnitřní proces psychorozvodu je právní rozvod velmi důležitým krokem. Jestliže se manželé rozejdou a neprojdou právním rozvodem, konec psychorozvodu nemusí být vždy úspěšný. (Poupětová, 2009).

Obrázek 1: Roční počet rozvodů

(www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost)

3.1. Příčiny rozvodovosti, konflikty v rodině

Za posledních třicet let se důvody k vykonání rozvodu velmi změnily. Nevěra přestává být hlavním důvodem, proč se manželé rozvádí. Mezi další důvody patří i rozdílnost povah, názorů a zájmů, neuvážený sňatek, alkoholismus jednoho z partnerů, zlé nakládání s druhým partnerem. Častou příčinou rozvodovosti je i nezájem o rodinu. Projevují se změny ekonomicko - společenských podmínek, kdy jsou lidé více zaměstnaní například z důvodu podnikání jednoho z partnerů, doba trávená prací se prodlužuje až do večerních hodin a čas věnovaný rodině se stává vzácným.

Žádostí o rozvod podané ženami stále více roste, což je výsledkem lepšího postavení žen v dnešní společnosti. Ženy jsou si rovny s muži, dávno již neplatí, že žena zůstává po rozvodu opuštěná a bez prostředků. Muž rozvodem většinou ztrácí daleko více než žena. Děti jsou svěřovány zejména do péče matky, nebo toho, kdo z rodičů má zralejší osobnost, je výraznější a pohotověji se projevující. Pokud se zjistí, že je otec zralejší osobností a má výchovné předpoklady k výchově dětí, jsou děti svěřené do jeho péče. Ženy rozvody více navrhují, ale také častěji berou své návrhy zpět. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

První varovné signály se objevují dříve, než člověk začne vůbec o rozvodu uvažovat. Vzrůstá nespokojenost ve vztahu, pocit, že se věci nikdy nevylepší a nezmění. Zpočátku jsou manželé optimističtí a věří, že veškeré napětí mezi sebou nějak překonají a bude líp. Po nezdárných pokusech vše vylepšit však pocítí beznaděj a na svého partnera začnou pohlížet spíše z té horší stránky. Začnou jim vadit věci, které doposud přehlíželi, nepocítí vzájemnou blízkost a náklonnost, jsou nešťastní, vyhýbají se společenských a rodinným akcím a věnují se více svým zájmům. Nespokojený partner přestává mít zájem o toho druhého, dochází k postupnému odpoutání se od partnera. Druhý reaguje vztekem a hněvem, vznikají hádky, partneři se vzájemně odcizují. (C.Everett, S.Everett, 2000).

Proč ztroskotává manželství? Hlavním důvodem je to, že vysoký počet manželských párů nepočítá s faktorem jako je ČAS, snoubenci sňatek uspěchají, například pod nátlakem nechtěného těhotenství. Manželé nedokážou zvládnout

manželské krize a vývojové úkoly jednotlivých etap společného soužití. Snoubenci vstupují do manželství s falešnými iluzemi, kterých se nedokážou včas vzdát. Existují dvojice, které jsou primárně neslučitelné, každý sám o sobě může být přijatelný partner, ale spolu žít nedokážou a ani to neumí. (Plaňava, 1986).

3.2. Vliv rozvodu na děti

Mnozí rodiče soudí, že se rozvod jejich dětí nijak nedotkl a že jej ani nevnímaly. Ze zkušenosti dětských psychologů víme, že se rozvod, až na malé výjimky, dítěte dotýká vždy. Malého dítěte jinak, než velkého dítěte, ale že by dítě napětí a odchod jednoho z rodičů nevnímalo vůbec, to je nepředstavitelné. Neznamená, že pokud se dítě nehroučí, nepláče a nedělá scény, tak netrpí. Dítě prožívá skutečnost, že se „jeho“ lidé, ke kterým má láskyplný vztah a které má rádo, nemají rádi navzájem. Hádky, vzájemné ubližování si a urážky rodičů mezi sebou, vzbuzují u dítěte úzkost, napětí a nejistotu. To se projevuje tím, že se dítě buďto uzavírá do sebe, do svého světa a navenek se jeví velice hodné, nebo se stává agresivním, neklidným a podrážděným. Rodiče takové chování často považují za zlobení a snaží se dítě usměrnit, hledají pomoc u psychologů, psychiatrů a neurologů. Nejsou ochotni si připustit, že pravým důvodem takového chování se stal právě jejich rozvod, to, že dítě přišlo o matku nebo otce, ke kterým mělo hluboký citový vztah. (Matějček, Dytrych, 1994).

Rozpad manželství vyvede z míry téměř všechny děti. Malé děti nerozumí tomu, co se děje a odchod rodičů vnímají velmi tíživě, děti si rozvod nepřejí. V prvním roce po rozvodu bývají děti podrážděné, vzteklé, objevují se u nich pocity viny, obavy až deprese. V každém věku vnímají děti rozvod jinak, je třeba rozlišovat prvotní – krátkodobou reakci dítěte na rozvod a dlouhodobou adaptaci. Dlouhodobá reakce závisí na tom, jakým způsobem se k sobě rodiče chovali v průběhu rozpadu manželství, zda řeší své konflikty za přítomnosti dětí a jakým způsobem po rozpadu manželství reagují na chování dětí. Reakci dětí na rozvod ovlivňuje i faktor sociální – např. život v oblasti zvýšené zločinnosti a faktor ekonomický – rozvedení rodiče mohou dětem po rozvodu poskytnout méně příležitostí a možností po stránce finanční. (Teyber, 2007).

Četné výzkumy prokazují, že dítě v kterémkoli jeho věku trpí rodinným rozvratem a v určitých fázích vývoje své osobnosti každé dítě na rozvod reaguje jinak. Ať už si to rodiče uvědomují, či ne, dítě je v době rozvodu vystaveno zvláštní psychické zátěži, jejichž důsledky rodiče často nerozpoznají. Důsledky se u malých dětí nemusí projevit okamžitě po rozvodu, ale mohou se projevit až s nástupem puberty, či dokonce na začátku dospělosti dítěte. To je prokázáno tím, že mladé dívky a mladí muži vstupují do manželství ve velmi mladém věku, často na hranici zletilosti. (Matějček, Dytrych, 2002).

Pokud napětí mezi rodiči pokračuje i po rozvodu, zatěžují tak nervový systém dítěte. Následky se pak odráží v dalším vývoji osobnosti dítěte, jsou trvalejší a hlubší. Takové následky nejsou zjevné ihned, ale mohou se projevit například v době, až se bude chtít dítě zamilovat, bude si hledat vlastního partnera pro život, bude zakládat rodinu a vychovávat své vlastní děti. (Matějček, Dytrych, 1992).

Pro zdárný vývoj dětí je funkčnost a úplnost rodiny velmi důležitá. V ČR přibývá tzv. „neúplných rodin“, kdy v rodině žije jen jeden rodič a nejméně jedno dítě. Úplnost rodiny ovšem nezaniká pouze rozvodem, ale i úmrtím jednoho z rodičů. Rozvod je ale nejčastější příčinou ztráty kontaktu dítěte s jedním rodičem. Různá šetření prokázala u dětí z neúplných rodin větší kriminalitu než u ostatních. Výchova v neúplné rodině se může projevit později i ve vztahu k vlastní rodině. Osoby z těchto rodin jsou náchylnější k rozvodu, k získání drogové nebo alkoholové závislosti a častěji páchají více trestných činů než osoby z rodin úplných. Výsledky průzkumů ukázaly, že děti mezi 6 – 15 rokem svého života z neúplných rodin mají zkušenosti s návykovými látkami a marihuanou, záleží zde na kvalitě rodinného zázemí. Mezi středoškoláky vyplývá, že užívání drog závisí nejen na věku, velikosti a typu školy a obce, na pohlaví, ale i na úplnosti rodiny a vzdělání rodičů. Středoškoláci žijící s oběma rodiči, užívají drogy nejméně často (11,4%), žijícím s jedním z rodičů je to již více (14,8%) a ti, kteří žijí odděleně od rodičů, mají zkušenosti s drogami nejvíce (21,3%). Většina rozvádějících se manželství v České republice má malé, nezletilé děti. Takových dětí je ve více než 70% rozvádějících se manželství. Rodiče své děti zatahují do rozvodových sporů a používají je jako prostředek, jak co nejvíce ublížit tomu druhému. Po rozvodu je v České republice dítě svěřováno ve většině případů matce. Zde hraje důležitou roli věk

dítěte. Matka je v současné době vždy ve výhodě, pokud jsou děti ještě příliš malé. Dítě bývá otci svěřeno jen ve zvláštních případech, které by zasloužily bližší analýzy. Podíl svěřeni dětí do péče otce u nás nepřekročilo 7,3%. Ze studií britského Exeteru vyplývá, že polovina dětí z rozvedených rodin pravidelně nevidá otce a čtvrtina ani neví, kde otec žije. Dívky vyrůstající bez mužského prvku mívají problémy se vztahem k mužské autoritě, mají výraznější poruchy sebehodnocení a v dospělosti si těžko hledají vhodného partnera. Chlapci bez mužského prvku ve výchově, mají větší sklon k násilí, k dravosti a přeceňování sexu. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

Děti kojeneckého věku rozvod ještě nechápu, ale reagují citlivě, ba přímo odráží emoční labilitu rodičů. Kojencům změny neprospívají, mají rádi rituály a stejné podmínky. Rozvod tak vytváří opačné situace. Rozvod = změna. U dětí ve věkové kategorii tři až pět let můžeme pozorovat chování dětí, které odpovídá nižšímu věku, než je skutečný věk dítěte. Dítě má strach z odloučení s blízkou osobou, dítě má problémy s usínáním, někdy trpí nočními děsy. V tomto období dítě stále ještě nechápe situaci spojenou s rozvodem. Po odchodu jednoho z rodičů může dítě trpět úzkostnými prožitky připomínající pocity viny. U šestiletých dětí zátěž rozvodu rodičů roste, pokud nastupuje dítě do školy. U dětí se mohou objevit výkyvy nálad, nesoustředěnost, zhoršování řeči, agrese, stres. U dítěte ve stresu je patrná i vyšší náchylnost k úrazům. Děti ve věku sedm až deset let trpí výrazným pocitem ztráty v porovnání s dětmi, které mají oba rodiče. To vyvolává pocit smutku i agrese, výrazné jsou psychosomatické příznaky. Dítě může odmítat své blízké a provokovat je, čímž je jaksí „trestá“. Děti jedenácti a třináctileté rozvod již chápou. Často je o rozvodu jednoduše až vulgárně informují jejich vrstevníci, což vede k negativismu a otevřené či skryté agresivitě. Dítě si uvědomuje svou pozici a hodnotu u rozvodu a může tak své rodiče, nebo jen jednoho z nich, vydírat. Nebo může převzít roli rodiče, jeho zodpovědnost a obrátit tak obvyklé role. Na tuto pozici ovšem není dítě ještě dost zralé. Děti ve věku čtrnáct až šestnáct let jsou v období puberty. Rozvodovou zátěží vzrůstá pubertální náladovost a labilita dětí. U dětí hrozí deprese, pocity úzkosti, zklamání, nejistota, drogy, alkohol, delikvence, strach z budoucnosti, sexuální promiskuita. V sedmnácti až devatenácti letech se děti již nechtějí zabývat problémy rodičů. Čekají od rodičů ochotu je vyslechnout, poradit, pomoci například finančně, když to budou ony děti potřebovat. Těžce snášejí situaci, kdy je více „potřebný“ rodič. To vrhá děti do opozice, narůstá riziko útěků z domova

nebo předčasné sňatky. U dospělých dětí vyvolává rozvod pocit úzkosti, závisti a ztráty. Nedostatečná zkušenost a s obvyklým chováním může ženy či muže ovlivnit i ve svém vlastním manželství. (Novák, Průchová, 2007).

3.3. Jak říct dětem o rozvodu

Neexistuje žádný recept na to, jak dětem o rozvodu říct. Záleží na povahových rysech každého dítěte, na věku, citlivosti, vnímavosti, zvyklosti dítěte, komunikační atmosféře a na fázi rozpadu manželství. Dětem ale musíme něco říct, víme, že už malé děti, ale i ty starší, vycítí a vytuší, že se něco pro ně významného děje. Z toho důvodu je velmi důležité mluvit s dětmi o problémech a to hlavně kvůli nim samým. Dítěti nikdy nelžeme, říkáme mu celou a úplnou pravdu a to tím spíše, že rozvádějící se rodiče mohou mít pravdu každý jinou. Není vhodné dítěti o rozvodu říct v době manželské krize, ale až v době, kdy je jasné, že manželství opravdu končí, kdy nemá cenu manželství dál udržovat. To, že se maminka s tatínkem chtějí nechat rozvést, nelze probírat s dětmi, je to záležitostí a rozhodnutím pouze jejich – rodičů. Děti nepřímo, aniž bychom s nimi o tom mluvili, ale do úvah o rozvodu začleňujeme, nevynecháváme je. Čím více, tím lépe. A kdo by měl o rozvodu dětem říct? Rozhodně oba rodiče, jestliže oba dospěli ke stejnému závěru, že v manželství končí a činí tak bez zbytečných ztrát a strádání dětí. Pokud ale jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, vznikají hádky, výčitky a pomluvy, pak je lepší, když o rozvodu dětem řeknou každý zvlášť. Důležité je zformulovat míru pravdy v souladu s věkem dítěte a ujistit ho, že se nerozchází kvůli němu a že se i nadále mohou s druhým rodičem vídat. (Plaňava, 1994).

Děti u rodičů hledají porozumění a pochopení pro to, co prožívají a co cítí. Proto by měly být otevřeně, upřímně a poctivě informovány o tom, co se mezi rodiči děje. Určitý čas potřebují k tomu, aby se vyrovnaly s novou nadcházející situací, a pomůže jim vědomí, že máma s tátou krizi vyřeší a zvládnou. Děti si na celý život zapamatují chvíli, kdy jim rodiče řeknou, že se chtějí rozvést. Sdělení o rozvodu je záležitostí, která se nedá nijak uspěchat. Na takový rozhovor je třeba vyhranit si více času, klidného místa a dobu, která nebude nikým a ničím rušena. (C.Everett, S. Everett, 2000).

Rozhovor na téma „rozvod“ je pro rodiče a jejich děti velmi citlivým tématem, pro budoucnost dětí má vážné důsledky. S každou fází rozvodu se dítě vyrovná lépe, je-li předem informováno o tom, jak bude rozvod probíhat. Je lepší, když se rodiče domluví a společně vysvětlí dítěti, proč se chtějí rozvést. Dítě tím získává jistotu, že oba jeho rodiče spolu budou spolupracovat a nadále tak zůstanou zapojeni v jeho životě. Rodiče mohou o rozvodu dítěti říct, až pokud je stanoveno definitivní datum rozdělení (například stěhování jednoho z rodičů). V některých případech je vhodné na počáteční rozhovor angažovat terapeuta, poradce nebo prarodiče, pokud je dítě citlivé a hrozí u něj výbuch emocí. A co dětem říct? V první řadě bychom jim měli vysvětlit, co „rozvod“ vůbec znamená, co od něj mohou očekávat a nakonec je ujistit o stálém vztahu s oběma rodiči. (Teyber, 2007).

Dítě by mělo být o rozvodu informováno věcně, s ujištěním, že neztrácí lásku ani jednoho z rodičů. Hlavním iniciátorem by měl být rodič, který tuto informaci dokáže sdělit bez nadávek, bez pláče, bez výčitek a bez dalších projevů neštěstí a smutku. Dítě by mělo být informováno nejpozději v době, kdy už i druzí lidé v okolí o rozvodu ví. Tím se můžeme vyhnout tomu, že se dítě o takové situaci dozví od „cizích“, což může mít na dítě negativní dopad. (Novák, Průchová, 2007).

3.4. Chování a reakce dětí na rozvod

Předškolní věk – děti ve věku od tří do šesti let reagují na rozvod svých rodičů smutkem a hněvem. Například chlapci mají sklon k větší podrážděnosti, vzteklosti, hlučnosti, méně si hrají s ostatními dětmi a raději sedí sami. V mateřské škole se nezapojují do kolektivních prací a narušují skupinové aktivity. Dívky reagují obdobně jako chlapci. Některé dívky se snaží zastat dospělou roli, dbají na to, aby byly poslušné, upravené, napomínají ostatní děti, když zlobí, tak jak to dělají rodiče u nich doma a paní učitelky v mateřské škole. Dívky i chlapci v tomto věkovém období častěji pláčou, vyžadují pozornost druhých, jsou smutné. Může dojít i k regresi – to znamená, že se dítě vrací k chování, ze kterého již vyrostly. Vyžadují dudel, cucají si palec, cíleně ubližují

sourozencům, chtějí pomoci s jídlem. V tomto období trpí děti strachem z odloučení od rodiče, jsou nejisté, objevují se noční můry, pomočování nebo masturbace.

Mladší školní věk – v tomto období od šesti do osmi let je rozvod pro děti značně obtížný, chlapci mohou trpět více než dívky. Děti bývají smutné a plačtivé, trápí se kvůli rodičům, mají snahu jim zabránit v rozvodu a znovu scelit rodinu. Děti se trápí kvůli rodiči, který odešel, zejména chlapci silně postrádají otce. V tomto věku mají děti tendenci věřit, že je odcházející rodič odmítá, což má za následek deprese, sníženou sebeúctu a špatný prospěch ve škole.

Starší školní věk – devíti až dvanáctileté děti bývají kvůli rozvodu velice rozzlobené na oba své rodiče, hlavně na toho, který dal podnět k rozvodu. Přiklání se více na stranu jednoho rodiče a toho druhého obviňují, zapojují se do rodičovských hádek a konfliktů. Hlavní reakcí dětí je vztek, hněv a zloba. V tomto období si děti rozvod zoufale nepřejí, prožívají smutek, cítí se osamělé, obávají se o rodiče, mají strach z toho, co se s nimi, s dětmi, bude dít dál. Vina a vztek může ovlivnit školní prospěch dětí. Mezi další reakce patří i časté bolesti hlavy, břicha, celkové fyzické obtíže, konflikty s kamarády a svými vrstevníky. V zasetí smutku, osamělosti a deprese tak děti přichází o své dětství.

Dospívání – s rozvodem rodičů se dospívající nesetkávají tak často, jako děti menší okolo čtyř až sedmi let. Adolescenti se s rozvodem vyrovnávají mnohem lépe než malé děti, protože se začínají osamostatňovat a nevyžadují tolik péče jako děti menší. Od napětí v průběhu rozvodu rodičů se distancují a věnují se více svým plánům a cílům. V průběhu rodinné krize adolescenti pomáhají svým rodičům a mladším sourozencům, pomáhají s domácími pracemi, účastní se rodinného rozhodování. Tím se může pozitivně urychlit jejich vývoj. U některých dochází i k negativním postojům vůči rozvodu. Ze začátku dospívající pocítuje rozvod jako zradu, až kolem třiceti procent dospívajících se chce od rodiny odpoutat, doma tráví málo času, s rodinou nekomunikují. Zde hrozí nebezpečí, že se zapletou s vrstevníky, kteří vykazují nežádoucí chování spojené s pitím alkoholu, užíváním drog, trestnou činností, neúspěchem ve škole nebo předčasným zahájením sexuálního života. Jiní dospívající

upadají do depresí, ztrácejí ambice do budoucna, straní se svých vrstevníků a nefungují v rámci rodiny. (Teyber, 2007).

Rozvodová praxe ukazuje, že u většiny rozvádějících se manželství přetrvává atmosféra plná stresu a napětí. Probíhají spory a soudní řízení o výživné, o určení styku s dítětem, o majetek. Dítě se dostává do rukou soudních znalců, čímž je frustrováno, stává se jakýmsi prostředníkem, přes kterého si rodiče vyřizují své účty. To vše může mít za následek špatnou školní výkonnost dítěte. Působením trvalého stresu se u dítěte objevuje úzkost a napětí, což vede ke zhoršení koncentrace a následně pak ke zhoršení prospěchu. Za špatný prospěch je dítě trestáno rodiči, kteří si navzájem vyčítají, že špatný školní prospěch je důsledkem výchovy jednoho nebo druhého z nich. Dítě ztrácí o školu zájem, u chlapců může dojít k agresivnímu, nekonformnímu chování, což je výsledkem dlouhodobé frustrace. U dívek probíhá zhoršení prospěchu méně nápadně, než u chlapců. Dívky z rozvedených rodin se stahují do sebe, jejich chování není tak nekonformní jako u chlapců, ale poruchy koncentrace se u dívek projevují také. (Matějček, Dytrych, 2002).

Reakce dětí na rozvod záleží na mnoha okolnostech. Když už dětem oznámíme, že se rozcházíme, rozvádíme, můžou se vztekat a zuřit. Pokud se u dětí objeví problematická nebo somatická reakce a do několika týdnů neodezní, bylo by vhodné vyhledat dětského psychoterapeuta, který posoudí, zda dítě podstoupí nějakou terapii, která ho vyvede z krize. Dovolme dětem, aby se svobodně vyjádřily k tomu, jak zvládají rozvodovou situaci svých rodičů. Ubezpečme je, že jejich hněv a jejich pocity jsou naprosto v pořádku a sdílíme je všichni. Pokud děti skrývají své emoce, nechme jim dostatek času na to, aby je v sobě zpracovaly, třeba se pak sami přijdou na něco zeptat. Pokud sdělíme dítěti úmysl se rozvést, buďme jim k dispozici každý den, odpovídejme na jejich otázky, buďme k dětem pozorní. To vše ovlivní to, jak se budou děti vyrovnávat s novou situací. (C.Everett, S.Everett, 2000).

Rodina, která vyžaduje dobré výsledky od svých dětí a oceňuje je, může fungovat jen tehdy, pokud rodina pro dítě představuje stabilní zázemí a to i z hlediska časového trvání. Pokud tomu tak není, nemusí dítě požadavky svých rodičů akceptovat. Z různých příčin, zejména emocionálních, může například přestat pracovat ve škole.

Důvodem bývá zpochybnění základního hodnotového systému, který je ohrožen, pokud se rodina rozpadá. Dítě se cítí nejistě a zklamaně a tak nepřijímá hodnoty své rodiny bez pochybností. Rozpadem rodiny dítě ztrácí jistotu ke vztahům všech rodinou zdůrazňovaných hodnot a norem. (Vágnerová, 2004).

Důkladným šetřením rodinných vztahů se ukázalo, že u dětí, jejichž rodiče se rozvedli na konci předškolního věku dítěte, kdy otec odešel, a matka si našla nového partnera, děti stále pokládají svého otce za člena rodiny. Nijak ho nevypudily ze své mysli a v několika případech i po několika letech chovají ke svému otci silnější pouto, než k novému matčinu partnerovi. Stává se i to, že se matka snaží, aby děti zapoměly na svého vlastního otce a za otce přijaly jejího nového partnera. V tomto případě se děti dostávají do konfliktu takzvané dvojí loajality. Na jedné straně by rády vyhověly matce a na straně druhé nechtějí zradit svého otce. Z takové situace se mohou u dětí objevit vážné neurotické obtíže. Vřelý citový vztah k rodičům si dítě utváří v druhé polovině prvního roku života a to v plné hloubce a síle, dítě v přítomnosti těchto lidí získává pocit jistoty a bezpečí. Pokud si již dítě vytvořilo k otci hluboký citový vztah, nežádejme po něm, aby své city změnilo. Okolo desátého a jedenáctého roku dítěte, hraje významnou roli i vědomí původu. Dítě si klade otázky jako například jací jsou mí rodiče? kdo jsou mí rodiče? mám se za ně stydět nebo být naopak hrdý? odkud pocházím? A pokud nový partner matky mluví o vlastním otci dítěte až příliš nelichotivě, pro dítě to znamená nejen ponížení svého vlastního otce, ale i ponížení samotného dítěte v jeho vlastním jádru osobnosti. Dítě trpí, nabourává si svou vlastní identitu tím, když rodiče v rozvodových situacích a posléze noví partneři rodičů pomlouvají a uráží toho druhého. Je důležité domlouvat těm, kteří se rozvádí, aby si zapamatovali, že dítěti záleží na tom, kdo jsou jeho rodiče, jaký mají charakter a zač stojí. Je to důležité pro zdravé sebevědomí dětí, pro jejich zdravou identitu. (Matějček, 2000).

V naprosté většině dětí po rozvratu manželství trpí a strádají. Málokdy se smíří dítě s tím, že se jeho rodiče rozvedli a to platí i pro rozvody, které proběhly poměrně slušně. Co soudí a ví o rozvodových ztrátách lékař a pedagog V. Trnka? („Děti a rozvody. Studie adaptovanosti dětí z rozvrácených rodin“ Avicenum, Praha 1974) : „Děti z rozvedených manželství jsou hůře adaptovány, těžce se vyrovnávají s novými

situacemi. Zvýšená intenzita rozporů mezi rodiči zhoršuje stupeň adaptovanosti a to i u dětí, které byly popouzeny proti jednomu z rodičů druhým rodičem.“ (Plaňava, 1986).

Děti rozvodem hodně ztrácejí. Ztrácí pocit rodinné jednotky, tak jak ji předtím znaly. Děti považují za zdroj své pohody a za samozřejmost to, že jim budou rodiče stále nablízku. Představa dětí, že tu pro ně rodiče neustále budou, je tak samozřejmá, že je opak ani nenapadne. Po odchodu jednoho z rodičů děti ztrácí pocit jistoty. Když se nemohou spolehnout na své rodiče, nemohou se pak přece spoléhat na nic, život pro ně již není tak bezpečný a jistý. Pro děti je rozvod stresující a zanechává v nich psychická zranění. Jednou ze známek může být porucha nálad, deprese, smutek, obavy, napětí, úzkost. Úzkost se může projevit psychosomatickými projevy, například neurotickými návyky jako je hryzáni nehtů, tiky a častými bolestmi, které nemají žádný somatický podklad. U dětí, které se trápí, může dojít k různým formám poruch chování. Pokud k tomu dojde, je třeba trpělivé a chápající reakce ze strany rodiny. Reakci dětí na rozvod ovlivňuje i věk dítěte, jeho temperament, osobnost před rozvodem, ekonomické okolnosti a geografická stabilita rodiny. Můžeme předpovědět, že děti, které zůstávají ve stejném domě a škole a před rozvodem jsou dobře přizpůsobivé, nebývají rozvodem tolik zraněné, jako děti, které se těžce přizpůsobují, stěhují se ze svých domovů a mají před rozvodem vážné psychologické problémy a poruchy učení. Některým dětem se podaří dosáhnout po rozvodu své rovnováhy a prožijí tak celkem normální dětství. Vyrovnají se s rozvodem, smíří se se svými ztrátami, přizpůsobí se reorganizaci rodiny. Některým dětem se ale bohužel nepodaří takové přizpůsobení. (Warshak, 1996).

3.5. Konflikty po rozvodu

Pokud chceme dítěti po rozvodu pomáhat, je hodně důležité, abychom vedli dítě k tomu, aby o své matce i otci mělo dobré mínění. Je dobré říct o tom druhém občas i něco dobrého a ne jen mlčet a tvářit se vůči druhému neutrálně. Je to důležité obzvláště pro identitu a vývoj osobnosti dítěte. Identita je vlastní „já“ dítěte a vědomí vlastní společenské hodnoty, která určuje i jeho sebevědomí. Zdravou identitu dítěte snižuje, když slyší od jednoho rodiče zlé věci o tom druhém rodiči. Proto je třeba dát si pozor,

a to i ze strany prarodičů, na takové negativní řeči. Jde o to, aby oba rodiče o sobě mluvili stejnou řečí a dítěti to opakovali vždy, když se naskytne příležitost. (Matějček, Dytrych, 2002).

Jestliže rodina nějakou dobu fungovala a nejde-li o odstěhování tyрана, alkoholika, kdy je odchod spíše vysvobozením, nastanou pro děti těžké chvíle, když se jeden z rodičů odstěhuje. Dítě může po odchodu rodiče znejistit, proto je důležité mírnit jeho nejistotu. Dát mu najevo, že i po odchodu druhého rodiče je mu ten první nablízku a je mu oporou. Rodina by neměla přestat fungovat, i když je momentálně rodinou neúplnou. Dělejme vše, co patří k běžnému chodu rodiny a domácnosti, chvalme dítě, trestejme dítě, zabývejme se jím. Nedopust'me, aby se po odchodu jednoho z rodičů stalo z domova místo naříkání nad samotou, kde nezbývá nic jiného než trpět a volat o pomoc. (Plaňava, 1994).

V úplné a dobře fungující rodině rodiče uspokojují základní psychické potřeby dítěte. Dodávají mu pocit životní jistoty, dostatek vývojových podnětů, vědomí otevřené budoucnosti a společenských hodnot, jeho svět činí smysluplným. V neúplné, rozvedené rodině je to také možné, ale je to o něco problematičtější a složitější. Někteří rodiče mění po rozvodu citové potřeby za potřeby materiální. Kupují tak svým dětem drahé hračky a oblečení. Po rozvodu potřebuje dítě oba rodiče, proto se snažme zabránit tomu, aby nastal porozvodový konflikt. Je dobré vyloučit a zrušit nepřátelství, které panuje mezi některými rozvedenými rodiči. Nepřátelství mezi nimi totiž vyvolává u dětí silné vnitřní napětí, které má za následek různé neurotické potíže, komplikace ve vývoji osobnosti dítěte, poruchy chování. Nepřátelstvím mezi rodiči je nejvíce zraňováno právě dítě. (Matějček, Dytrych, 1992).

Četné studie ukazují, že čím více spolu rodiče v rozvodové situaci a po rozvodu spolupracují a čím méně je mezi nimi konfliktů, tím je větší pravděpodobnost, že se děti přes tuto krizi přenesou dobře. Síla konfliktu v mnoha rodinách bohužel i po separaci nezeslábné. U dětí vychovávaných v těchto rodinách pravděpodobně nastoupí dlouhodobé psychologické problémy. Nadměrné množství konfliktů mezi rodiči má škodlivý vliv na děti. Rodiče se často mezi sebou ponižují, hádají a nevnímají tak bolest, kterou svým dětem způsobují. Děti jsou pak zmatené a nevědí koho respektovat,

komu věřit a s kým se identifikovat. Pokud ovšem rodiče dětem ukážou, že i po nesvárech spolu mohou spolupracovat, získávají děti pocit jistoty a ochrany, což jim umožňuje, aby nadále pokračovaly v identifikaci s oběma rodiči.

Prospěšné faktory, které tlumí negativní zážitky dětí z rozvodu – kooperující, málo konfliktní vztah mezi rodiči, dostatečný kontakt dětí s oběma rodiči, který bude dětem usnadňovat udržení vztahů s každým rodičem na vysoké úrovni, minimum změn pro děti, citlivé a kvalifikované autoritativní výchovné metody, dobrý systém společenské podpory pro rodiče a děti. (Warshak, 1996).

Jestliže se dítě ocitne mezi „bitkou“ mezi rodiči, je ohrožené, nejsou totiž dostatečně zajištěny jeho základní potřeby. Dítě je závislé na svých rodičích. Pokud není dítě v kontaktu s druhým rodičem, může dítě prožívat jeho nepřítomnost jako stav znejistění a opuštění. A to vede k zesílení vztahu s rodičem, se kterým dítě žije. Dítě se tak ocitá ve vnitřním konfliktu se sebou a svými potřebami a ve vnějším konfliktu mezi svými rodiči. Takový konflikt, pokud trvá dlouho, je pro dítě nebezpečný a neúnosný. Pokud dítě nemá dostatečnou oporu před konfliktem od rodičů, snaží se dítě tuto situaci řešit samo, což ho může ohrozit i na zdraví. Dítě se ztotožňuje s názory rodiče, se kterým žije a druhého rodiče začne vnímat kriticky a odmítat ho. Dítě si tak samo zdánlivě vyřeší konflikt, ale odrazí se to na jeho pohledu na svět i na sebe samého. Dítě ztrácí část své identity a potlačuje tak i citové potřeby vůči druhému rodiči. Malé děti tento konflikt řeší uzavřením se do svého světa a únikem do samoty. Později mají problémy se vztahy, v období dospívání a dospělosti hůře navazují kontakty s druhými lidmi a hůře vytváří nové vztahy. Starší dítě může uniknout například k hudbě, sportu, partě, ale také k různým druhům nevhodného chování, k alkoholu, k drogám. A co je opravdu extrémním řešením úniku dítěte, které se objevuje jen vyjíměčně, je sebevražda dítěte. (Poupětová, 2009).

3.5.1. Popouzení proti jednomu z rodičů

„Popouzením dítěte“ je zde míněno jakékoliv ovlivňování dítěte s úmyslem snížit v očích dítěte hodnotu druhého rodiče, ať už přímo nebo nepřímo. Popouzení dětí

je škodlivé nejen pro děti, ale i pro jeho rodiče. Pokud dojde v důsledku popouzení ke komplikacím ve styku dítěte s druhým rodičem, nebo k němu nedochází vůbec, dítě bývá stresováno v době, kdy má ke styku s druhým rodičem dojít. Dítě je tak ochuzeno o vztah k blízké a důležité osobě, může dojít k trvalým poruchám sebehodnocení dítěte, dítě je svědkem toho, jak nečestně se jemu blízká osoba chová. Pokud probíhá styk dítěte s druhým rodičem normálně, pak má dítě pocit, že neztratilo žádnou důležitou osobu. Druhý rodič tak zastupuje prvního rodiče v době jeho indispozice a podílí se na celé řadě pro dítě prospěšných prací jako je výběr školy, školní povinnosti, výběr zaměstnání. Dítěti tak zůstává trvalý pozitivní model toho, jak nejlépe řešit interpersonální problémy z minulosti.

Častým popouzením se snižuje adaptovanost dětí v kolektivech a je i jedním z primárních faktorů, které zhoršují sociální stabilitu dětí. Na popouzení dítěte proti sobě si více stěžuje rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče. V praxi se nestává, že by matka jako popuzovatelka přiznala svou vinu a popírá taková obvinění. Je-li matce prokázáno popouzení vůči otci, vysvětluje to například tím, že byla svědkem toho, jak otec s dítětem špatně zacházel a dítě tím tak trpí. Dále, že dítě nechce jít za otcem, protože je citlivé a pozná, že jej otec proti matce navádí, dítě má svou matku velmi rádo a cítí, že chce mít s bývalým manželem co nejméně společného a proto k němu nechce dítě jít.

A jak na tohle reagují otcové? Tvrdí, že se jim bývalá manželka mstí za rozchod, proto dítě proti němu popouzí a mluví o něm pouze záporně a dítě matce vše věří. (Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol., 1996).

Popouzení dítěte je záměrná činnost v neprospěch bývalého manželského partnera a je projevem pokračujícího nepřátelství mezi rodiči. I po rozvodu pokračuje odpovědnost rodičů za zdravý vývoj dítěte, proto je dobré pracovat na odstranění nepřátelství mezi sebou. Je třeba o tom „druhém“ mluvit před dítětem slušně a dobře, aby o obou rodičích mělo dítě dobré mínění. Dítěti posiluje sebevědomí a vědomí společenských hodnot, když může své rodiče i po rozvodu pokládat za hodnotné lidi. Je možné dítěti vysvětlit, že i když se rodiče nesnášeli a měli každý jinou povahu

(neznamená to, že jeden dobrou a druhý špatnou), nemohli už spolu žít, a proto se rozvedli. Ale oba mají své dítě i nadále rádi a kdykoliv se na ně může obrátit.

Porozvodová situace někdy přímo navádí k popouzení, zvláště toho rodiče, kterému soud svěřil dítě do péče. Rodič pak dítě používá jako tzv. „nástroj pomsty“ vůči druhému, kterým může toho druhého co nejvíce ranit a vyloučit ze života dítěte. Pro vytvoření dobrých základních mravních zásad u dětí není vhodné zahrnovat děti nehoráznými nepravdami o druhém rodiči. Je pravděpodobné, že když dítě doroste do věku zvýšené kritičnosti, což je už po jedenáctém roce věku, dítě samo zjistí, zda se jeho vychovatelé chovali správně nebo falešně a popouzení se může obrátit proti tomu, kdo se ho dopouštěl. To se týká především matek. Až 90% dětí je po rozvodu svěřeno do jejich péče. Popouzet mohou ale i otcové proti matkám, když navštíví své dítě, nebo prarodiče. Proto je důležité proti popouzení bojovat, začít musíme v první řadě u sebe! (Matějček, Dytrych, 1992).

3.5.2. Syndrom zavrženého rodiče

Novák, Průchová (2007, s. 78) uvádí: „Jak z výše uvedeného textu plyne, syndrom zavrženého rodiče je výsledkem manipulace a „mytí mozku“, které dítěti provádí tzv. programující rodič s cílem diskreditovat rodiče druhého. Dítě věří programujícímu rodiči, ztotožňuje se s ním. Mívá pocit, že to, co mu bylo přijímaným rodičem řečeno, je pravda, kterou samo zažilo“

K syndromu zavržení rodiče dochází, když se blízcí lidé, kteří patří k sobě, začnou chovat, jako by byli cizí. Pokud nastane odcizení mezi rodiči, je to důsledkem rozvodových komplikací. Odcizení mezi dítětem a rodičem může být také ovlivněno komplikovaným rozvodem rodičů. Odcizení se více týká vztahu s rodičem, který nemá dítě ve své péči. Ale může zasáhnout i druhého rodiče, který dítě v péči má. Tak může dítě přijít o oba své rodiče. Rodič vidí rozvodovou situaci pouze ze svého úhlu pohledu a pohled ze strany druhého rodiče a dítěte nevnímá. Mezi rodiči vznikají boje plné bouřlivých emocí, útoků, bolestí a bezohlednosti. Vysoká míra těchto projevů může vést

až po ztrátu vztahu dítěte s jedním z rodičů, což může být považováno i za týrán dítěte a trestný čin. (Poupětová, 2009).

3.5.3. Kupování si a podplácení dítěte

V rozvedených rodinách se s touto praktikou často setkáváme. Ti, jenž mají dítě ve své péči, mají k této praktice větší sklon. Rodič chce svému dítěti vynahradit svou nepřítomnost, proto citové uspokojování svého dítěte zaměňuje za uspokojování materiální. Někteří rodiče si myslí, že když budou dětem kupovat nové věci, drahé hračky a oblečení, budou ho mít raději, než toho druhého rodiče. Dárky jsou sice dětem příjemné, ale brzy je omrzí a později je považují za naprosto samozřejmou věc a mají stále větší a větší nároky. Pro dítě je určitě lepší, chová-li se jeho vychovatel dospěle, je na něj spolehnutí, nevytahuje se. U takového rodiče se pak dítě cítí bezpečněji a jistěji. (Matějček, Dytrych, 1992).

3.5.4. Vyřizování účtů prostřednictvím dětí

Pro dobrou adaptaci dětí po rozvodu je důležitá oboustranná spolupráce mezi rodiči, což někdy bývá docela obtížné. U rozvádějících přetrvává vztek, bolest, nedůvěra, oba rodiče se musí vypořádat s pocitem selhání, zklamání, odmítnutí. Mezi nejběžnější projevy nepřátelství mezi partnery je vyřizování si sporů prostřednictvím dětí. Jeden z rodičů vůči druhému svou zlost projevuje tím, že ho v očích dítěte znevažuje, poškozují jeho rodičovskou autoritu, nadává a pomlouvá. Podrývání autority poznámkami typu „Tvá matka neví, co dělá! Když ti bude říkat, jak a co máš dělat, tak ji neposlouchej a přijď raději za mnou!“ „Nechápu, proč se chceš s otcem vídat, vždyť je hrozný pitomec!“ působí na děti negativně. A proč? Protože děti se ztotožňují se svými rodiči, vnímají je jako vzor v chování a jednání. Když se rodiče vzájemně znevažují a shazují, pro děti je to stejné, jako by sami byly znevažovány a ponižovány. Ztotožnění bývá silnější mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví. Není možné, aby dcera vyrostla v sebevědomou ženu, pokud její otec znevažuje matku. Chlapec sledující ponižování otce matkou bude trpět podobnými následky. (Teyber, 2007).

4. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ V ROZVODOVÉ A POROZVODOVÉ SITUACI

4.1. Kontakt dětí a rodičů po rozvodu

V dnešní době je až v devadesáti procentech případů dítě svěřeno do péče matky a otci jsou stanoveny „návštěvy“. V malém procentu je situace opačná, kdy je dítě svěřeno do otcovy péče a matce jsou stanoveny „návštěvy“. Pokud se dítěti nepřátelsky nemíchají dva světy, ve kterých nyní žije, docela snadno a bez problémů si na tyto dva různé světy zvykne. Nejlepší formou kontaktů po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. I když došlo k rozvodu, oba rodiče si jsou vědomi svých rodičovských povinností a pokračují ve svých rodičovských vztazích k dítěti. Když se oba rodiče rozumně domluví na časovém rozsahu a formě styku s dítětem, nemusí zasahovat soud a ušetří se tím mnoho napětí a nepříjemností. Pokud ovšem pokračuje konflikt mezi rodiči po rozvodu, soudní stanovení styku mnoho nepomůže a pro dítě je tato situace krajně nepříznivá. (Matějček, Dytrych, 2002).

Rodičem číslo jedna je po rozvodu ten rodič, který má dítě ve své péči, druhý rodič je rodičem číslo dvě. Z toho plyne, že hlavní vůdčí výchovnou osobou je ten, kdo s dítětem tráví každý den. Ve fungující rodině to může fungovat tak, že si rodiče mezi sebou rozdělí výchovné, pečovatelské a jiné kompetence a během nějaké doby si je vymění. Oba jsou tedy důležití a stejně významní. Rozvodem se ale tohle všechno změní, rodičovství jednoho se stane rodičovstvím na dálku. V takové situaci musí být tedy jedna osoba tou hlavní, vůdčí a určující. Dítě má právo na setkání s druhým rodičem, záleží jen na rodičích, jak si oba mezi sebou styk s dítětem domluví. Nedávejme dítěti najevo, že nás netěší jeho setkání s dálkovým rodičem a že je nám to nepříjemné. Nikdy neuvádějme své dítě do situace, kdy projevem kladného vztahu k jednomu rodiči ohrozí náklonnost toho druhého. (Plaňava, 1986).

Vhodnou formou styku dětí a rodičů po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. Oba rodiče, i když rozvedení, si uvědomují, že je třeba zachovat si rodičovské

vztahy k dítěti. Oba rodiče se domluví na době a formě styku s dítětem a případně ji mění a upravují. Druhou formou styku dětí s rodiči je tzv. „delší doba vcelku“, kdy se jeden z rodičů vzdává návštěvy dítěte jednou za týden nebo za čtrnáct dní, jak ji třeba určuje soud. Poté si ale dítě bere na delší dobu vcelku, například týden o pololetních prázdninách, týden o vánocích nebo měsíc o letních prázdninách. U dětí školního věku je to sice složitější, ale vše se dá zvládnout, zvláště při dnešních jednotných školních osnovách v našem školském systému. Toto řešení má i své psychologické výhody. Odpadají krátkodobé návštěvy dětí u druhého rodiče, které mohou dětem způsobit napětí a snižuje se tím i možnost popouzení vůči druhému rodiči či podplácení dítěte. Při delším styku se rodič s dítětem lépe sžije a uplatňuje tak lépe své rodičovské povinnosti a nároky. Dítě si oddělí oba světy svých rodičů, nepřátelsky se mu tudíž nemíchají a to mu nepůsobí tolik vnitřních konfliktů. (Matějček, Dytrych, 1994).

Kvalitnější a větší informovanost veřejnosti o potřebách a rizicích dětí po rozvodu se stále zlepšuje. Rodiče chtějí pro své děti to nejlepší, a když vědí jakým způsobem dětem pomoci, udělají pro to mnohé. Rozvodem nastala změna, partnerství skončilo, ale rodičovství přetrvává dál. Budoucí fungování vztahů může výrazně ovlivnit spolupráce rodičů a jejich komunikace. Bude odlišná v tom, zda bude dítě svěřeno do péče matky, otce, do střídavé nebo společné výchovy. Domluva mezi rodiči je možná, když oba pochopí, že jsou na sobě vzájemně závislí, co se týče výchovy dítěte. Pokud přetrvávají silné emoce a domluvu mezi rodiči to odvádí od řešení problémů a vedou ke zraňování a obviňování, je to velmi nepříjemná situace jak pro samotné rodiče, tak nebezpečné pro děti. Bezpečí dětí je odpovědností rodičů. Některé domluvy rodičů, např. o styku s dítětem, mohou po určité době přestat vyhovovat vývoji dětí. Pokud ale mezi rodiči funguje spolupráce a komunikují spolu, není problém vzniklou situaci řešit a přizpůsobit dohody potřebám a růstu dítěte. S domluvou o styku může pomoci rodinný poradce. (Poupětová, 2009).

4.2. Sociálně právní ochrana dětí v rozvodové situaci

Základní úlohou orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) je ochrana zájmů dítěte. V „Úmluvě o právech dítěte“ schválené OSN je deklarováno právo dítěte na pravidelné a osobní kontakty s oběma rodiči a je zdůvodněno celou řadou výzkumů. K omezení by mohlo dojít, kdyby jeden z rodičů nějakým způsobem dítě fyzicky ohrožoval nebo by byl ohrožen psychosociální vývoj dítěte. O úpravě poměrů nezletilých dětí rozhoduje výhradně soud. Situaci ohrožených dětí sledují sociální pracovníci, kteří mohou využívat několika kroků a opatření určených k nápravě situace. Pohovor s rodiči je nejčastějším krokem, který směřuje k dodržování dobrých mravů, dodržování dohod a soudního rozhodnutí. S dalšími návrhy se může orgán sociálně-právní ochrany dětí obracet na soud. Pravomoci orgánů, postavení a činnost sociálně-právní ochrany dětí jsou upraveny speciálním zákonem (zákon č. 359/1999 Sb.). Hlavní podstatou sociálně-právní ochrany dětí je zájem a blaho dítěte. Vzhledem k tomu, že se v rozvodovém řízení rodiče nezletilého dítěte dostávají do vzájemné kolize a nemůžou po dobu řízení zastupovat zájmy nezletilého dítěte, je nezletilému dítěti ustanoven soudem opatrovník (v souladu s § 37 odst. 2 zákona o rodině). Důvodem k ustanovení takového opatrovníka je „kolize“ (možný střet zájmů) rodičů, proto je tento opatrovník označován jako „kolizní opatrovník“. Činnost tohoto opatrovníka je jedna z těch, kterou vykonává Orgán sociálně-právní ochrany dětí. V případě rozvodového řízení to bývá zejména obecní úřad s rozšířenou působností. Opatrovníkem nezletilého dítěte bývá osoba vykonávající svou činnost v místě bydliště dítěte a to ze sociálního odboru nebo z odboru péče o děti. Ta osoba, která pracuje zodpovědně a nenechá se jakkoliv ovlivnit některým z rodičů a pracuje pouze v zájmu dítěte. Konkrétní pracovník úřadu prochází celým případem nezletilého dítěte, účastní se jako zástupce nezletilého všech soudních jednání a je v blízkém kontaktu s rodiči. Na rozdíl od soudce, který rozhoduje v řízení, může opatrovník více proniknout do podstaty případu. I když tento pracovník nemá žádné pravomoci, je jeho činnost – tedy pokud vykonává svou práci zodpovědně - důležitá a může přispět k urovnání sporů mezi rodiči, a aby před soudem bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilého dítěte zohlednit. (Novák, Průchová, 2007).

Šmolka, Mach (2008, s. 141) uvádí: „Ten z rodičů, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy, má právo se s ním pravidelně stýkat. Zákon dává přednost dohodě rodičů o

tomto styku, která nemusí být schválena soudem. Nemohou-li se rodiče dohodnout, soud styk dítěte s druhým z rodičů upraví svým rozhodnutím. Učiní tak tehdy, vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině. Jestliže je to nutné v zájmu dítěte, soud styk rodiče s dítětem může naopak omezit nebo i zakázat. Vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte i s prarodiči a sourozenci.

4.3. Kritéria pro posuzování kvality výchovných předpokladů

Bakalář, Markéta a Karel Novákovi a kol. (1996, s. 58) uvádí: „V Zákoně o rodině, novelizovaném vydání z roku 1992 je psáno (§26, odst. 3): „Soud při rozhodování o právech a povinnostech rodičů nebo při schvalování jejich dohody vždy přihlédne k tomu, aby byly zajištěny nejpříznivější podmínky pro zdárný vývoj dítěte v uvědomělého občana“.

Mezi nejdůležitější respektive nejužívanější kritéria pro posuzování kvality výchovných předpokladů patří:

- Vztah rodiče k dítěti – (posuzování typů lásky k dítěti: zdravá láska, která je zaměřená na rozvoj a štěstí dítěte a na lásku sobeckou, která je zaměřena pouze na uspokojování svých vlastních potřeb) Osobnost rodiče – (nejposuzovanější kritérium: citová zralost, psychosociální zralost, produktivní orientace, záporné hodnocení: nízká odolnost proti stresu, emoční labilita, narušená osobnost)
- Osobnost rodiče – (nejposuzovanější kritérium: citová zralost, psychosociální zralost, produktivní orientace, záporné hodnocení: nízká odolnost proti stresu, emoční labilita, narušená osobnost)
- Charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů – (hodnotí se případné přestupky, trestné činy rodiče, disciplinární řízení, styl rozvodového chování, způsob řešení konfliktů, dodržování práv druhého rodiče na styk s dítětem)
- Vztah dítěte k rodiči – (posuzuje se kvalita a intenzita vztahu a skutečnost, jak rodič umí uspokojovat potřeby dítěte)
- Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

- Šíře rodinného zázemí – (pro všestranný rozvoj dítěte je příznivější širší zázemí rodiny)
- Úroveň vzdělání a inteligence rodiče – (úroveň vzdělání nemusí odpovídat o houževnatosti, cílevědomosti a vytrvalosti předávání poznatků a zkušeností dětem, záleží zde na rodinném prostředí výchozí rodiny)
- Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role, identity – (výzkumy ukázaly, že děti žijící s jedním rodičem se přizpůsobují situaci lépe, jedná-li se o rodiče stejného pohlaví)
- Socioekonomický status – (pro udržení určité životní úrovně dítěte je jednodušší, pokud má rodič více finančních prostředků)
- Kontinuita prostředí pro dítě – (nepřetrhávat svazky s prostředím a osobami, na které je dítě zvyklé, kromě rodiny sem patří i sousedé, kamarádi, učitelé) (Novák, Průchová, 2007).

Při rozhodování o svěřeni a výchově dítěte je hlavní zájem dítěte, kdy soud přihlíží k jeho vlohám, k osobnosti dítěte, vývojovým možnostem dítěte a schopnostem v porovnání s životními poměry obou rodičů. V první řadě by mělo být respektováno právo dítěte stýkat se s oběma rodiči a péči obou rodičů. Zde hraje důležitou roli odpovědnost a výchovné schopnosti rodičů, výchovné prostředí, zázemí dítěte a citové vztahy k sourozencům, prarodičům a ostatním příbuzným. Důležité je i posouzení hmotného zabezpečení dítěte rodičem, kterému je svěřeno dítě do výchovy. (Novák, Průchová, 2007).

Pokud se nemohou rodiče dohodnout, komu má být dítě svěřeno po rozvodu do výchovy, musí o tom rozhodnout soud. Rozhodujícím faktorem je „zájem dítěte“. Soud se řídí určitými kritérii, kdy bere v úvahu citovou orientaci dítěte, zázemí dítěte, výchovné schopnosti obou rodičů, právo dítěte na péči obou rodičů, vztah dětí k prarodičům a ostatním členům rodiny. Soud si při rozhodování přibere k posouzení znalce, kterého si sám ustanoví, z oboru psychologie, někdy i psychiatrie. Úkolem znalce je zkoumat výchovné předpoklady obou rodičů a vztah dítěte k nim, popř. i vztah dětí k sourozencům, prarodičům a ostatním příbuzným. Výsledkem takového posouzení je znalecký posudek, který je předložen soudu. Podle Úmluvy o právech dítěte, kterou je Česká republika vázána, má i dítě právo vyjádřit svůj názor, a jeho názorům musí být

věnována dostatečná pozornost odpovídající věku a úrovni dítěte. Stanovisko dítěte by měl posuzovat nejen znalec, ale i sociální pracovnice, která zastupuje u soudu opatrovníka dítěte. (Šmolka, Mach, 2008).

4.4. Společná a střídavá péče rodičů

Od roku 1963 v našem zákoně platí, že se po rozvodu dítě svěřuje do péče jednoho z rodičů.

Čili termín „společná péče“ nemůže soud rodičům ustanovit. V návrhu nového zákona z roku 1996, který byl v roce 1998 přijat, je ovšem uvedeno, že společná péče rodičů o dítě může po rozvodu pokračovat. Společná péče tedy znamená, že je dítě svěřeno do péče jednoho z rozvedených rodičů. Povinnosti a práva ovšem zůstávají oběma rodičům. Z pohledu psychologů má tato péče dobrý vliv na vývoj dětí, kdy je uspokojována psychická potřeba dítěte a to potřeba pozitivní identity.

Společná péče znamená, že je dítě nějakou dobu u jednoho z rodičů a pak zase u druhého. Jak dlouho to bude takto fungovat, to záleží jen na dohodě obou rodičů. Může to být měsíc, týden, dva týdny, nebo i déle. V některých rodinách to funguje i tak, že i když jsou rodiče rozvedeni, i nadále bydlí spolu a společně vychovávají děti. Je to jen jejich věc, jak se dohodnou. Rodiče zde jen upřednostňují zájem dítěte a řídí se doporučením, že i když nejsou manželi, zůstávají rodiči. (Matějček, 2000).

Celkem čtyřiatřicet států Unie preferuje společnou péči jako právoplatnou možnost volby rodičů v péči o dítě a celkem šestnáct států ji preferuje před výhradní péčí jen jednoho z rodičů. U nás se však počet dětí žijících po rozvodu jen s matkou nezměnil. Stále je to devět dětí z deseti. Společná péče znamená, že oba rodiče mohou konat rozhodnutí v důležitých záležitostech, které se týkají jejich dětí, jako je například vzdělávání, léčení, výběr kroužků, náboženské aktivity. Někdy si mohou rodiče rozdělit svou autoritu a každý tak může rozhodovat jen v některé oblasti. Společná péče je daná zákonem, což také znamená, že rodiče mají i právní odpovědnost za aktivity svých dětí. Společná péče neznamená, že se budou oba rodiče stejnou měrou podílet na výchově

dítěte a o jeho péči. Znamená to ale, že se rodiče spolupodílí na rozhodování o výchově a péči o své dítě, avšak dítě má hlavní domov pouze u jednoho z nich. Společná péče je pouze dobrou vůlí rodičů, kteří si uvědomují důležitost toho druhého pro své dítě. Rodiče se vzájemně respektují, dětem se dostává ujištění o trvalé lásce obou z nich.

Někteří kritici tvrdí, že společná péče není dobrým řešením. Argumentují tím, že rodiče nejsou schopni se domluvit na výchově dětí a společné péči a že své děti jen zapojí do bitky rodičů. Jak se mohou přece domluvit, když spolu nedokázali komunikovat a domluvit se v manželství? Stoupenci společné péče ale tvrdí, že stejná odpovědnost a rodičovská práva vyústí v menší nesnášenlivost mezi rodiči. Určitě otec, který pečuje stejnou měrou o své dítě jako matka, nezakouší takové ponížení a zlost jako ten, který byl soudně odstaven do okrajové role v životě dítěte. V Coloradu byly provedeny rozsáhlé studie s více než devíti sty rodiči, kteří měli každý jiný typ péče. Výsledky ukázaly, že konflikty mezi rozvedenými rodiči nevykazovaly zhoršení jako důsledek zvýšeného požadavku na komunikaci a rodičovskou spolupráci ve společné péči. U rodičů s výhradní péčí vypovídaly výsledky zhoršení vztahů v průběhu času. Rodiče se společnou péčí spolu i lépe vycházeli a vyjádřili i více spokojenosti s druhým rodičem a s jeho rodičovskou funkcí.

Je společná péče pro děti tedy lepší? Arizonské výzkumy ukázaly, že děti žijící ve společné péči mají vyšší míru sebeúcty, mají o sobě lepší mínění a mají méně záporných zkušeností z rozvodu rodičů, než děti ve výhradní péči rodičů. Při společné péči spolu rodiče spolupracují ve výchově a péči a dítě tak vyrůstá v klidnější atmosféře. Z technických důvodů, které nejsou zcela jasné, statistické analýzy ale nedovolují výzkumným pracovníkům, aby byl závěr takto formulován. Proto se uvádí, že nebyl zjištěn žádný rozdíl mezi přizpůsobením se dětí ve výhradní a společné péči. Ale i přes všechna možná úskalí by měli rodiče pamatovat na to, že děti lépe překonají stres z rozvodu při společné péči, než při výhradní péči jen jednoho z nich.

Společná péče funguje v případě, když rodiče žijí blízko sebe, když jsou oba rodiče přesvědčeni o tom, že ten druhý je dobrý rodič a je pro dítě důležitý, když mají rodiče ke společné péči kladný postoj, když samo dítě chce takovou péči, když rodiče

spolupracují, když jsou rodiče flexibilní a komunikují, a když rodiče své dítě nezatahují do svých konfliktů.

Společná péče selhává, když je jeden z rodičů proti takovému uspořádání, když se jeden z rodičů nemůže o dítě přiměřeně starat, když rodiče od sebe bydlí daleko, když rodiče své děti používají jako „pěšáky“ ve válce a když rodiče mezi sebou pocítují nepřátelství. (Warshak, 1996).

Společná péče znamená, že není konkrétně rozhodnuto o svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Takové rozhodnutí záleží na dohodě obou rodičů. Společná péče přichází v úvahu, kdy je dítě již na pokraji zletilosti, studuje nebo bydlí mimo místo svého bydliště a pokud rodiče i po rozvodu spolu nadále bydlí. Renomovaný právníký kolektiv se přiklání k názoru, že o společné péči by neměl rozhodovat soud, ale měl by pouze schvalovat dohodu obou rodičů. Potom by ovšem měli být rodiče předem domluveni na společné výchově a na výživném pro dítě, jinak by společná péče nebyla pro dítě prospěšná.

Střídavá výchova znamená, že dítě žije, bydlí jednu časovou dobu u jednoho z rodičů a posléze nějakou dobu u druhého. Zákon však stanovuje, že u střídavé péče bude záležet vždy na soudu, který se bude řídit hlavně zájmem dítěte. Případná domluva rodičů na střídavé výchově musí obsahovat i ujednání o výživném. Ve střídavé péči by dítě nemělo měnit předškolní zařízení nebo školu a mělo by mít kolem sebe stálý okruh přátel a podílet se na svých pravidelných mimoškolních aktivitách. Rozhodnutí nebo dohoda o střídavé péči bude připadat v úvahu, pokud budou oba rodiče i nadále bydlet v jednom městě nebo blízko sebe. Jestli se rodiče dohodnou na střídavé péči, bude soud velmi pečlivě sledovat jejich rozhodnutí, zda je v souladu se zájmem dítěte. Pokud soud jejich dohodu neschválí, rozhodne o svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Zákon také nevylučuje a je to velmi výjimečný případ, že dítě může být svěřeno do střídavé péče i proti vůli jednoho z rodičů. (Šmolka, Mach, 2008).

Svěření dítěte do společné nebo střídavé péče rodičů je v zákoně o rodině platné od 1. srpna 1998. Oba tyto způsoby výchovy jsou závislé na výchovné způsobilosti obou rodičů a na jejich zájmu vychovávat dítě. Zcela zásadním kritériem takového rozhodnutí zůstává zájem dítěte a posouzení, zda taková forma výchovy bude pro dítě

vhodná a budou-li zajištěny jeho potřeby. Jestliže je dítě svěřeno do společné výchovy nebo do střídavé výchovy, není ten z rodičů, u kterého dítě není právě ve výchově, zbaven nebo jakkoli omezen svých rodičovských práv a povinností.

Při střídavé výchově je dítě svěřeno v určité vymezené době do péče jednoho z rodičů a v jiné časové době zas do péče druhého rodiče. Soudně jsou vymezeny povinnosti a práva obou rodičů v časově se střídajících úsecích. Prvotně se očekávalo, že ke střídání dojde po měsíci, z praxe je ovšem známo, že je možné i kratší střídání a to i po jednom týdnu. U střídavé výchovy je hlavní podmínkou blízkost bydlišť obou rodičů, protože je nutné, aby dítě docházelo do stejné školy a neměnilo své mimoškolní aktivity. Nevýhodou střídavé péče pro rodiče je, pokud jeden rodič tomu druhému nedůvěřuje a chce mít své dítě neustále pod kontrolou. Odpůrci střídavé péče poukazují na nejednotnost výchovného působení a na to, že dítě bude jakýmsi bezdomovcem, protože bude neustále pendlovat mezi oběma rodiči. Sotva si někde zvykne, zas půjde jinam a bude takovou situací neurotizováno a nebude ani vědět kam patří. Při plnění rodičovských povinností dojde k zanedbání ze strany rodičů a ten „tvrdší“ rodič tak bude muset dohánět, co ten první zanedbal.

Neexistují žádné prokazatelné studie, že střídavá výchova má na dítě horší vliv, než když je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů. Dítě vnímá jinak. Slovo „doma“ může pro dítě znamenat jak doma u rodičů, tak třeba u tety, pokud je jeho vazba na tetu příliš silná. Při střídavé výchově jsou zachovány ženské i mužské prvky přístupu, komunikace a ztotožnění s ženským a mužským rodičovským vzorem.

Společná výchova je realizována, pokud i po rozvodu spolu rodiče bydlí. Rodiče tak třeba nevedou společnou domácnost, ale spolupěčují o svého potomka a to i včetně výchovného působení a materiálního zajištění. Tento způsob výchovy je velmi ojedinělý. (Novák, Průchová, 2007).

4.5. Výhradní péče matky nebo otce

Výhradní péče bývala nejrozšířenější a nejběžnější péčí a to na základech ničím nepodložené víře, že výchova v jednom prostředí zajistí dítěti větší jistotu a stabilitu. Výhradní péče znamená, že výchova je svěřena jen jednomu rodiči, který má právo o dítěti rozhodovat. Druhý rodič má právo dítě navštěvovat v předem určené době. (C.Everett, S.Everett, 2000).

Přes osmdesát pět procent dětí žije po rozvodu s matkou. Většina rodičů se dohodne, že primární péčí bude mít pouze matka a otec si vytvoří svůj harmonogram návštěv a společných aktivit. V posledních letech se věnuje pozornost otcům, kteří usilují o svěřeni dítěte do své péče. Vysoký počet mužů, kteří by chtěli dítě do své péče, se ale nezvyšuje a to na úkor vyššímu počtu rozvodů. Jakmile požádá otec o svěřeni dítěte, je mu souhlas udělen jen asi v polovině případů. Přitom bylo zjištěno, že děti žijící u otce jsou dobře adaptovány jako děti vyrůstající v primární péči matky. Adaptace závisí na schopnosti otce podporovat vztah dítěte k matce a na otcově schopnosti zajistit péči a domácnost.

Četnými studiemi bylo zjištěno, že děti školního věku se zpravidla lépe adaptují u rodiče stejného pohlaví. Při výchově rodičů opačného pohlaví mívají děvčata i chlapci více problémů s nižší sebeúctou a s agresivním chováním. Synové v péči otce jsou méně komunikativní a projevují méně citu, protože jim pravděpodobně chybí projev citu s ženským prvkem. V průměru se však dívky lépe adaptují v péči matky a chlapci v péči otce. Pokud o dítě usilují oba rodiče, měli by brát v úvahu právě pohlaví dítěte, ale i rodičovskou způsobilost primárního pečovatele. Právě tato způsobilost rozhoduje o úspěšnosti adaptace dítěte. V rodině, kde je primárním pečovatelem matka nebo otec, se děti adaptují lépe, jsou-li k nim rodiče laskaví, komunikují spolu, určují jim jasná pravidla a trvají na nich. (Teyber, 2007).

Žádá-li o svěřeni dětí do své péče žena, je to přirozené a nijak o tom nepřemýšlíme, žádá-li ale muž, naplňuje nás to otázkami a obavami. Ale proč? Je snad výchova dětí čistě ženskou prací, nebo jsme tak naprogramováni, abychom tomu věřili? Mnoho lidí se domnívá, že otec, který žádá o svěřeni dětí do své péče má nějaké nečisté

motivů. U některých to tak je a své dítě žádá do své péče jen proto, aby ublížil své bývalé manželce a měl hlavní slovo v rozvodových vyjednáváních, jiní zase nechtějí platit výživné na děti (čímž podceňují obtížnost výchovy a péče o dítě). Někteří otcové se mohou cítit osamělí nebo si jen chtějí zmírnit pocit viny za rozvod.

Na druhé straně jsou ale otcové, kteří chtějí své děti do péče a to z důvodu silných citových pout, které mezi ním a dětmi jsou a kterých si otec velmi cení. Tito otcové berou zodpovědně péči a výchovu dětí zcela vážně a věří, že dětem vytvoří dobrý domov. Stejně tak jako u matek s výhradní péčí, tak i mužů s výhradní péčí platí, že i po dobu několika měsíců cítí dozvuky a otřesy z rozpadu manželství. Rodič zápasí s hněvem, úzkostí, pocitem viny, osamělostí i depresí.

I když rodič zažívá každodenní starosti a potíže, je-li na všechno sám, většina rodičů s výhradní péčí ale vypovídá, že jsou v takové roli spokojeni a nechtějí nic měnit. Z výsledků několika studií lze usuzovat, že otcové s výhradní péčí jsou dokonce spokojenější než matky s výhradní péčí a to ze tří důvodů. Za prvé, otcové lépe zvládají chování svých dětí, zátěž z výhradní péče je daleko menší, když nemusíte s dětmi neustále zápolit. Za druhé, otcové s výhradní péčí nemají takové finanční potíže, které matky trápí v obdobné situaci. Za třetí, otcové ve výhradní péči mají prospěch i ze zvýšené sebeúcty, což hraje důležitou roli v uspokojení z rodičovské role.

Děvčata ve výhradní péči matky prospívají nejméně do doby adolescence lépe než chlapci a to jak ve škole, tak i doma a mezi svými vrstevníky. V péči matky jsou chlapci více zranitelní, je tu větší pravděpodobnost, že budou nešťastní, stáhnou se do sebe a budou v depresi. Chlapci hůře vychází se svými rodiči, vrstevníky a učiteli, mají potíže se soustředěním, mohou se snadno dostat do rozporu se zákonem a mají více nejistoty ohledně své sexuální identity. Před adolescencí hrají otcové u chlapců významnou roli v psychologickém vývoji mnohem více než u dcer.

Výhradní péče otce dětí nešetří od bolesti z rozvodu. Děti reagují stejným chováním a rozsahem citů jako ve výhradní péči matky. I když záleží na věku dítěte, každé dítě reaguje jinak, některé symptomy se vyskytují velmi často. Mezi ně patří zmatení, hněv, lítost a obavy. U malých dětí s výhradní péčí otce může nastat i regrese, jako např. noční pomočování, zvýšená potřeba pozornosti rodičů a učitelů nebo cucání

palce. Tyto symptomy jsou u většiny dětí jen dočasné. Rozvod je pro většinu dětí hlavní stresující událostí v životě a nahlíží na něj jako na nevíтанý zásah do svých životů. Reakce dětí na rozvod svých rodičů ve výhradní péči matky nejsou o nic horší než reakce dětí ve výhradní péči otce. (Warshak, 1996).

EMPIRICKÁ ČÁST

5. JAK REAGUJÍ DĚTI NA ROZVOD SVÝCH RODIČŮ

5.1. Cíle průzkumu a použité metody průzkumu

Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, jak rodiče vnímají rozpad svého manželství na chování svých dětí, tedy zda jejich rozvod děti nějakým způsobem zasáhl a pokud ano, tak jakým způsobem. Dílčími cíly průzkumu bylo zjistit, jestli se rodiče dokážou mezi sebou domluvit, komu bude dítě svěřeno po rozvodu do péče, aby byl stav po rozvodu pro dítě co nejméně traumatizující, a komu je dítě po rozvodu svěřováno do péče, jestli více matkám nebo otcům.

Pro získání potřebných informací a dat byl použit dotazník. Jedná se o nestandardizovaný dotazník, který byl vytvořen a obsahuje 22 otázek se dvou až pětistupňovou volbou odpovědí. Dotazník byl sestaven tak, aby individuálně vypovídal o možnostech každého rodiče. Pokud byly některé odpovědi pro rodiče nevhodné nebo příliš citlivé, neodpovídali. Dotazník byl anonymní a vyplňovali ho rozvedení rodiče zatrháváním nejvhodnější odpovědi do předem připravených archů.

Všichni oslovení respondenti byli nejdříve ústně nebo informováni o záměru průzkumu a bylo jim sděleno, čeho se bude daný průzkum týkat a co by mělo být průzkumem dokázáno. Po ústní dohodě měli respondenti na vyplnění dotazníků šest týdnů. Po této době se vrátilo 50 dotazníků z šedesáti rozeslaných (což je přibližně 83% dotazníků ze sta procent). Odpovědi byly vyhodnoceny a následně vyobrazeny formou grafů a tabulek. Odpovědi byly vyjádřeny i procentuelně.

Je možná i neobjektivnost odpovědí ze strany rodičů, které mohly zkreslit výsledky tohoto průzkumu. Mohlo se jednat o strach rodičů svěřit své názory a pocity, neboť rozvod je pro některé z nich velice citlivým tématem.

5.2. Sběr dat

Hlavním bodem průzkumu byl rozvod a jeho vliv na vývoj dětí. Aby se zjistilo, jak rodiče vnímají chování svých dětí po rozvodu, bylo osloveno 60 respondentů v blízkém okolí obce Vřesovice v okrese Hodonín. Všichni oslovení respondenti byli dospělí lidé – rozvedení rodiče, kteří se rozváděli v letech 2007 – 2012. Tito rodiče se rozváděli v době, kdy měli malé děti ve věku od narození až po desátý rok dítěte. Těmto rodičům byl předložen dotazník k vyplnění. Po ústní domluvě bylo dohodnuto, že vyplněný dotazník respondenti odevzdají nejpozději do šesti týdnů od předložení. Dotazník byl anonymní, obsahoval 22 otázek s možností volby dvou až pětistupňovou odpovědí. Respondent si vybral vhodnou odpověď a tu zatrhl. Pokud se respondentovi ani jedna z odpovědí nezamlouvala, buď neodpovídal, nebo pod dané možnosti napsal svůj názor. I tyto názory byly vzaty v potaz a byly zahrnuty do dotazníku.

Získaná data byla upravena a zpracována na počítači v programu MS Excel pomocí grafů a tabulek. Data byla vyjádřena v celkovém počtu respondentů a v procentech.

5.3. Stanovení hlavního cíle a hypotéz

Tento průzkum se pokusí zjistit, jak rozvedení rodiče vnímají chování svých dětí po rozvodu a zda se chování dětí po rozvodu nějak zásadně změní. Dále jestli je dítě po rozvodu více svěřováno do péče matky, do péče otce, do střídavé péče nebo společné péče a zda se rodiče na svěřování dítěte do jejich péče dokázali dohodnout předem nebo musel o svěřování do péče rozhodnout soud. Dalším bodem průzkumu bylo zjistit, jestli děti i po rozvodu rády vidí svého rodiče, se kterým nežijí nebo naopak, děti zaujaly vůči druhému rodiči negativní postoj. A posledním bodem tohoto průzkumu je zjistit, jestli museli rodiče vyhledat po rozvodu pro dítě pomoc psychologa.

Hlavní cíl -

Hlavním cílem průzkumu je zjistit, jestli se chování dětí po rozvodu nějakým způsobem zásadně změní a pokud ano, tak jakým způsobem.

Byly stanoveny 4 hypotézy, které by se měly průzkumem potvrdit nebo naopak vyvrátit.

H1 – Děti jsou po rozvodu více svěřovány do péče matky, než do péče otce, střídavé nebo společné péče.

H2 – Rozvádějící se rodiče se dokážou dohodnout předem, komu bude dítě svěřeno do péče.

H3 – Děti po rozvodu rády vidí svého druhého rodiče, u něhož nežijí.

H4 – Minimálně v polovině případů rodiče během rozvodu a po rozvodu vyhledávají pomoc a rady odborníků pro své dítě.

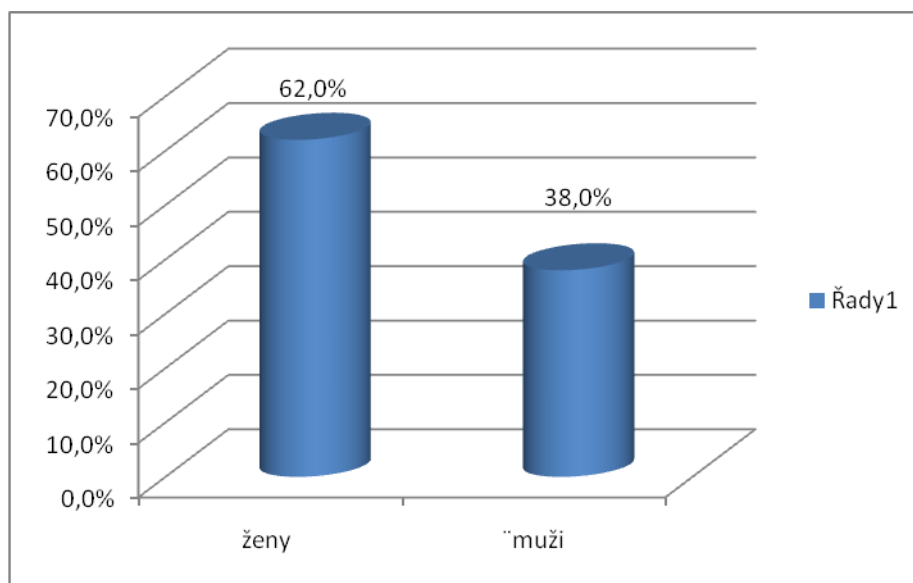
5.4. Prezentace výsledků průzkumu

Tabulka a graf č. 1 -Vaše pohlaví?

Tabulka č. 1 - Vaše pohlaví? Respondenti vybírali z možností a) žena, b) muž

Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %	Celkem respondentů	Vyjádřeno v %
31	62%	19	38%	50	100%

Graf č. 1 – Vyhodnoceno procentuelně – počet žen a mužů zvlášť

Na tuto otázku odpovědělo 31 žen (62%) a 19 mužů (38%).

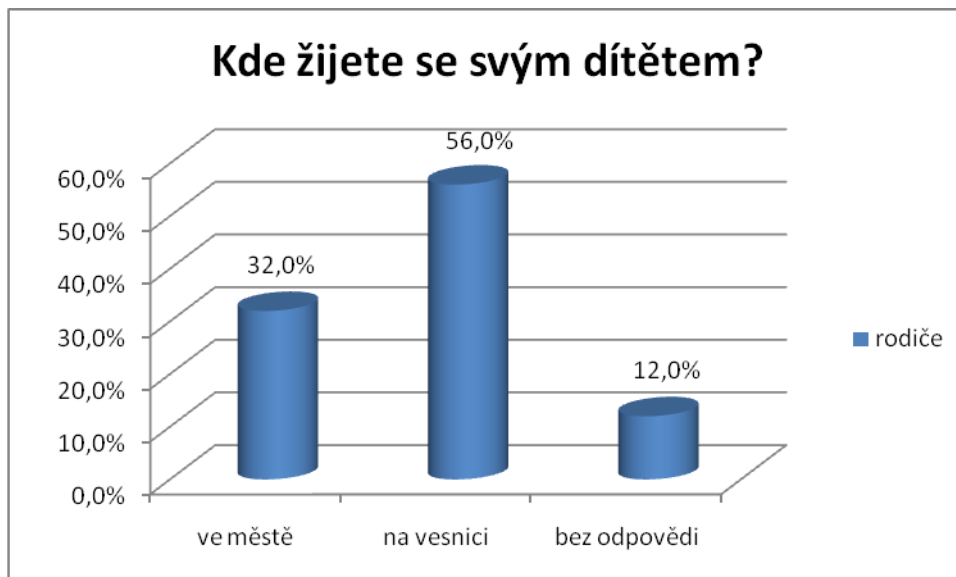
Odpovědělo všech dotazovaných 50 respondentů.

Tabulka a graf č. 2 - Kde žijete se svým dítětem?

Tabulka č. 2 – Kde žijete se svým dítětem? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ve městě, b) na vesnici

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Ve městě	10	20%	6	12%
Na vesnici	21	42%	7	14%
Bez odpovědi	-	-	6	12%

Graf č. 2 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo 44 tázaných respondentů (88%).

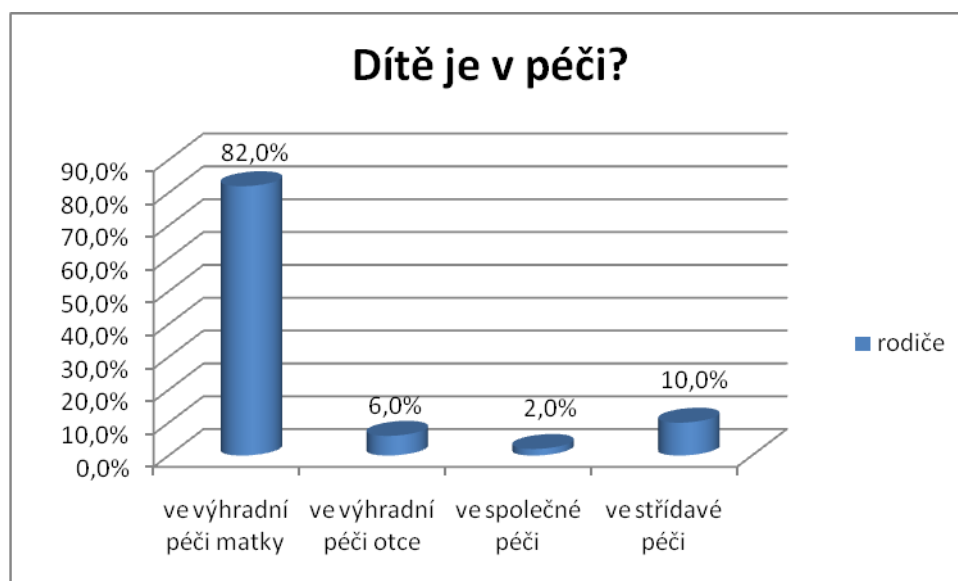
Z grafu vyplývá, že 16 dotazovaných respondentů (32%) žije se svým dítětem ve městě, 28 respondentů (56%) žije na vesnici a 6 respondentů (12%) neodpovědělo.

Tabulka a graf č. 3 - Dítě je v péči?

Tabulka č. 3 – Dítě je v péči? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ve výhradní péči matky, b) ve výhradní péči otce, c) ve společné péči, d) ve střídavé péči

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Ve výhradní péči matky	27	54%	14	28%
Ve výhradní péči otce	1	2%	2	4%
Ve společné péči	1	2%	-	-
Ve střídavé péči	2	4%	3	6%

Graf č. 3 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

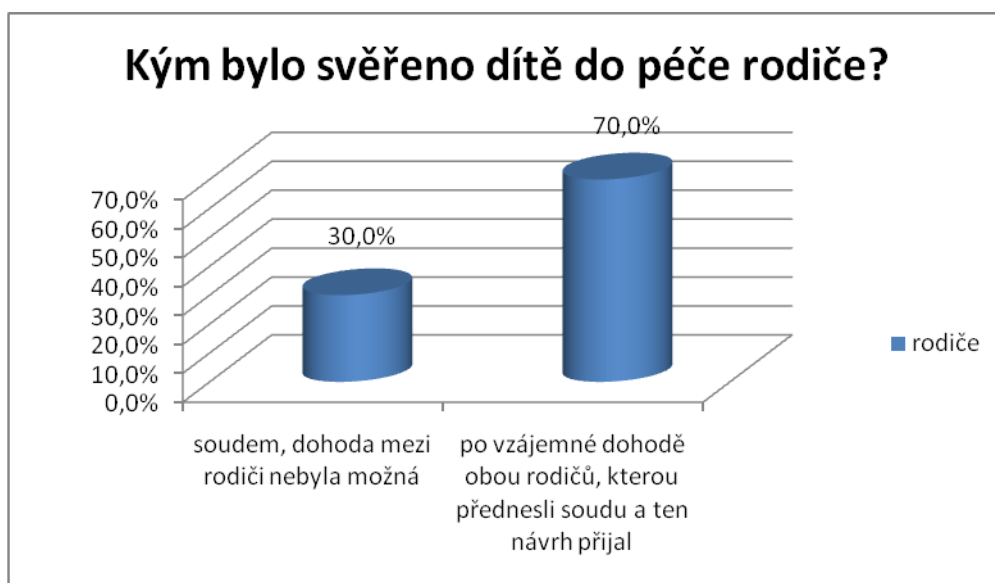
Z grafu vyplývá, že dítě je po rozvodu svěřováno více do péče matky, než do výhradní, společné nebo střídavé péče. Ve výhradní péči matky je 41 dětí (82%), ve výhradní péči otce jsou 3 děti (6%), ve společné péči je 1 dítě (2%) a ve střídavé péči je 5 dětí (10%).

Tabulka a graf č. 4 – Kým bylo svěřeno dítě do péče rodiče?

Tabulka č. 4 – Kým bylo svěřeno dítě do péče rodiče? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) soudem, dohoda mezi rodiči nebyla možná, b) po vzájemné dohodě obou rodičů, kterou přednesli soudu, který návrh přijal

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Soudem, dohoda mezi rodiči nebyla možná	9	18%	6	12%
Po vzájemné dohodě rodičů, soud návrh přijal	22	44%	13	26%

Graf č. 4 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

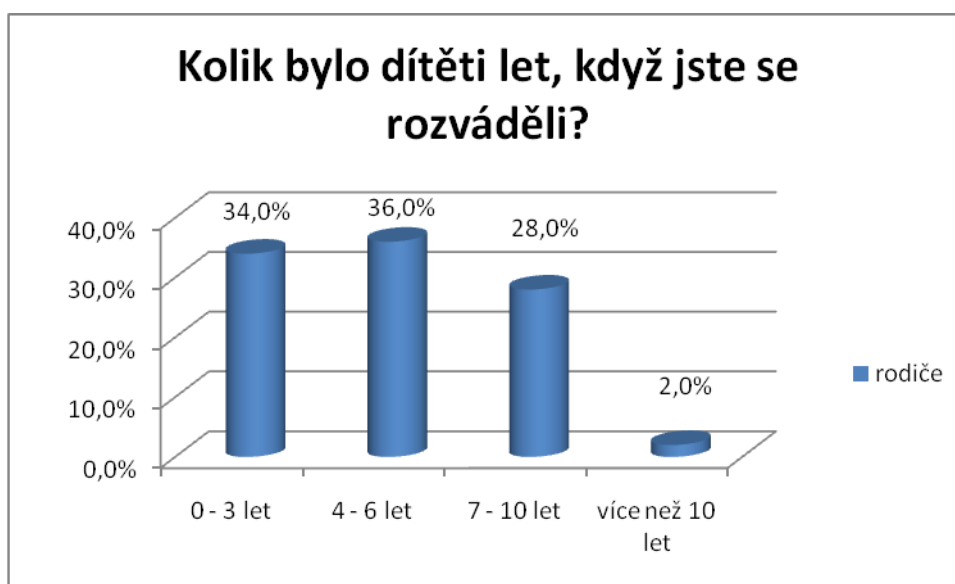
Z grafu vyplývá, že se rodiče v pětatřiceti případech dětí (70%) dovedli dohodnout o svěření dítěte do péče. V patnácti případech (30%) se rodiče dohodnout nedokázali, musel rozhodnout soud.

Tabulka a graf č. 5 – Kolik bylo dítěti let, když jste se rozváděli?

Tabulka č. 5 – Kolik bylo dítěti let, když jste se rozváděli? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) 0 – 3 let, b) 4 – 6 let, c) 7 – 10 let, d) více než 10 let

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
0 – 3 let	11	22%	6	12%
4 – 6 let	12	24%	6	12%
7 – 10 let	10	20%	4	8%
Více než 10	-	-	1	2%

Graf č. 5 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

Z grafu vyplývá, že v sedmnácti případech se rodiče rozváděli, když bylo jejich dítě ve věku 0 – 3 let (34%), 18 dětí (36%) bylo dítě ve věku 4 – 6 let, ve čtrnácti případech (28%) bylo dítě ve věku 7 – 10 let a v jednom případě (2%) mělo dítě více než 10 let.

Tabulka a graf č. 6 – Kdo dítěti oznámil, že se chcete rozvádět?

Tabulka č. 6 – Kdo dítěti oznámil, že se chcete rozvádět? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) matka, b) otec, c) oba rodiče zároveň

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
matka	21	42%	12	24%
otec	2	4%	-	-
Oba rodiče zároveň	8	16%	7	14%

Graf č. 6 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

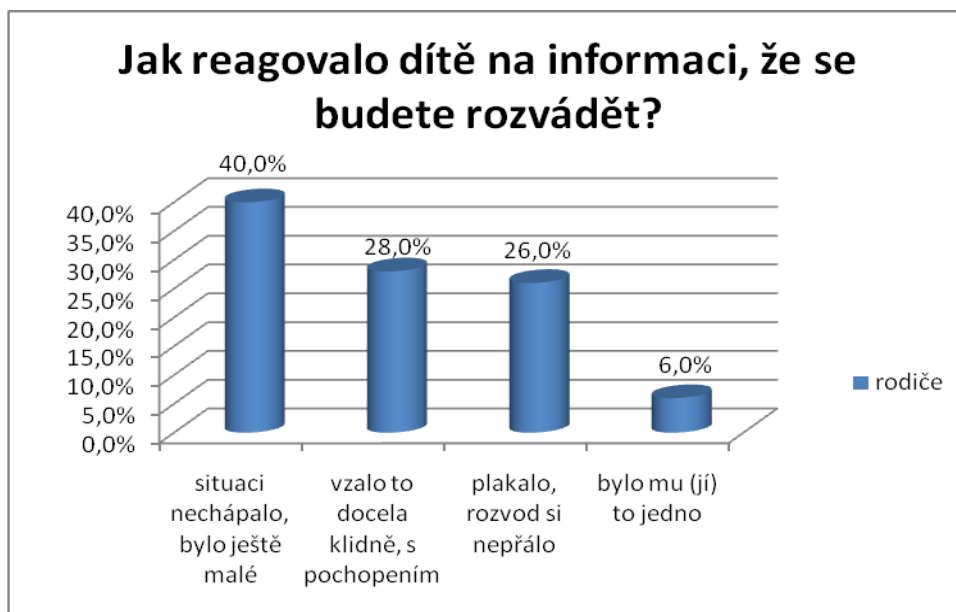
Na tuto odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%). Z grafu vyplývá, že informaci o rozvodu dítěti ve třiatřiceti případech (66%) sdělila matka, ve dvou případech (4%) ji sdělil dítěti otec a v patnácti případech (30%) informaci o rozvodu sdělili dítěti oba rodiče zároveň.

Tabulka a graf č. 7 – Jak reagovalo dítě na informaci, že se budete rozvádět?

Tabulka č. 7 - Jak reagovalo dítě na informaci, že se budete rozvádět? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) situaci nechápalo, bylo ještě malé, b) vzalo to docela klidně, s pochopením, c) plakalo, rozvod si nepřálo, d) bylo mu (jí) to jedno

	Počet žen	Vyjádřeno v %	počet mužů	Vyjádřeno v %
Situaci nechápalo, bylo ještě malé	12	24%	8	16%
Vzalo to docela klidně, s pochopením	11	22%	3	6%
Plakalo, rozvod si nepřálo	6	12%	7	14%
Bylo mu (jí) to jedno	2	4%	1	2%

Graf č. 7 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

Z grafu vyplývá, že rodiče u dvaceti dětí nepocítily žádné reakce a to z důvodu, že byly děti ještě malé (40%), 14 dětí (28%) vzalo informaci dle rodičů dítě klidně, 13 dětí (26%) si rozvod rodičů nepřálo a plakalo a třem dětem (6%) rozvod nevadil.

Tabulka a graf č. 8 – Jak si myslíte, že Váš rozvod dítě zvládá (zvládalo)?

Tabulka č. 8 – Jak si myslíte, že Váš rozvod dítě zvládá (zvládalo)? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) rozhodně je spokojenější, b) zdá se mi, že situaci zvládá (zvládalo) dobře, c) nese (neslo) to těžce, d) dítě je ještě malé, situaci nevnímá, e) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Rozhodně je spokojenější	12	24%	-	-
Zdá se mi, že situaci zvládá (zvládalo) dobře	9	18%	9	18%
Nese (neslo) to těžce	-	-	2	4%
Dítě je ještě malé, situaci nevnímá	10	20%	6	12%
nevím	-	-	2	4%

Graf č. 8 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

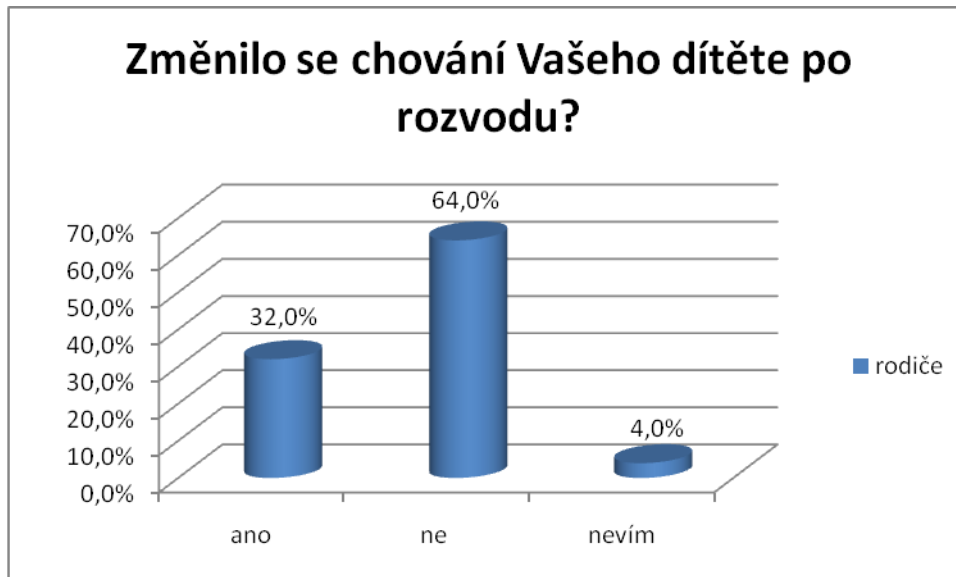
Z grafu vyplývá, že si rodiče myslí, že 12 dětí (24%) je rozhodně spokojenější, 18 dětí (36%) rozvod zvládalo dobře, 2 děti (4%) nesly rozvod rodičů těžce, 16 dětí (32%) dle rodičů situaci nevnímalo, děti byly ještě malé a u 2 dětí (4%) nedokáže rodič posoudit vnímavost svého dítěte vůči rozvodu.

Tabulka a graf č. 9 – Změnilo se chování Vašeho dítěte po rozvodu?

Tabulka č. 9 – Změnilo se chování Vašeho dítěte po rozvodu? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) ne, c) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	10	20%	6	12%
ne	21	42%	11	22%
nevím	-	-	2	4%

Graf č. 9 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

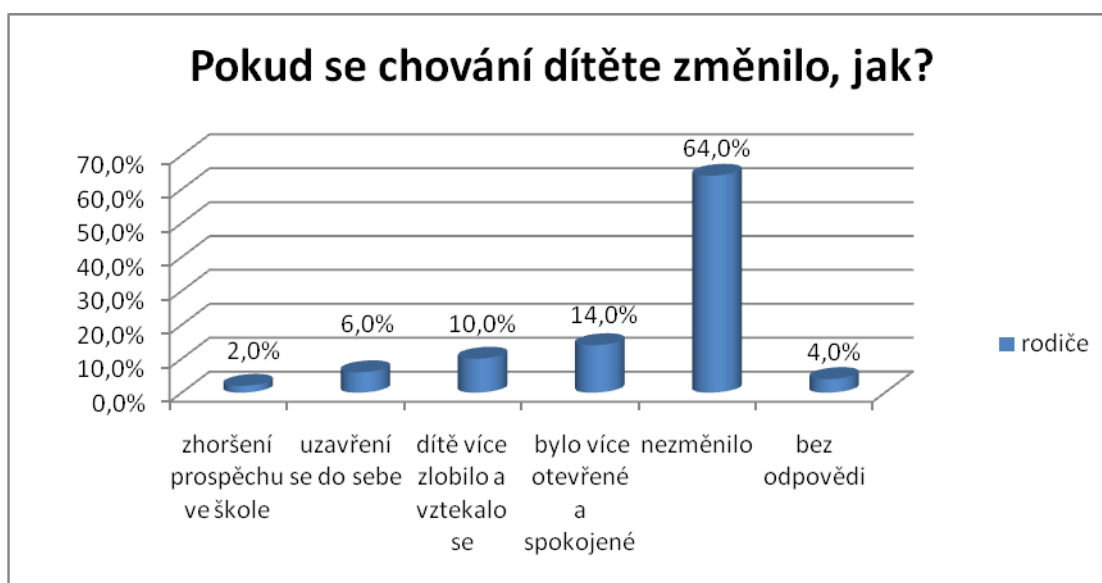
Z grafu vyplývá, že se rodičům u šestnácti dětí (32%) zdá, že se chování jejich dítěte po rozvodu změnilo, u dvaatřiceti dětí (64%) se chování dětí po rozvodu nezměnilo a u dvou dětí (4%) rodiče nedokážou posoudit změnu chování svého dítěte po rozvodu.

Tabulka a graf č. 10 – Pokud se chování dítěte změnilo, jak?

Tabulka č. 10 – Pokud se chování dítěte změnilo, jak? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) zhoršení prospěchu, b) uzavření se do sebe, c) dítě více zlobilo, vztekalo se, d) dítě bylo více otevřené, klidné, e) nezměnilo, f) bez odpovědi

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Zhoršení prospěchu	-	-	1	2%
Uzavření se do sebe	1	2%	2	4%
Dítě více zlobilo, vztekalo se	3	6%	2	4%
Dítě bylo více otevřené, klidné	4	8%	3	6%
nezměnilo	21	42%	11	22%
Bez odpovědi	-	-	2	4%

Graf č. 10 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 48 dotazovaných respondentů (96%).

Z grafu vyplývá, že jedno dítě (2%) se zhoršilo v prospěchu ve škole, 3 děti (6%) se uzavřely více do sebe, 5 dětí (10%) více zlobilo a vztekalo se, 7 dětí (14%) bylo klidnější a otevřenější, u dvaatřiceti dětí (64%) se chování dětí dle posouzení rodičů nezměnilo a u dvou dětí (4%) rodiče neodpověděli.

Tabulka a graf č. 11 – Jak často se dítě setkává s druhým rodičem?

Tabulka č. 11 – Jak často se dítě setkává s druhým rodičem? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) vidí se téměř denně, b) setkávají se každý víkend, c) setkávají se nepravidelně, d) setkávají se více než 4x do měsíce, e) nevidají se, f) dítě žije s matkou

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Vidí se téměř denně	7	14%	-	-
Setkávají se každý víkend	10	20%	3	6%
Setkávají se nepravidelně	9	18%	2	4%
Setkávají se více než 4 dny v měsíci	3	6%	-	-
Nevidají se	2	4%	1	2%
Dítě žije s matkou	-	-	13	26%

Graf č. 11 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%)

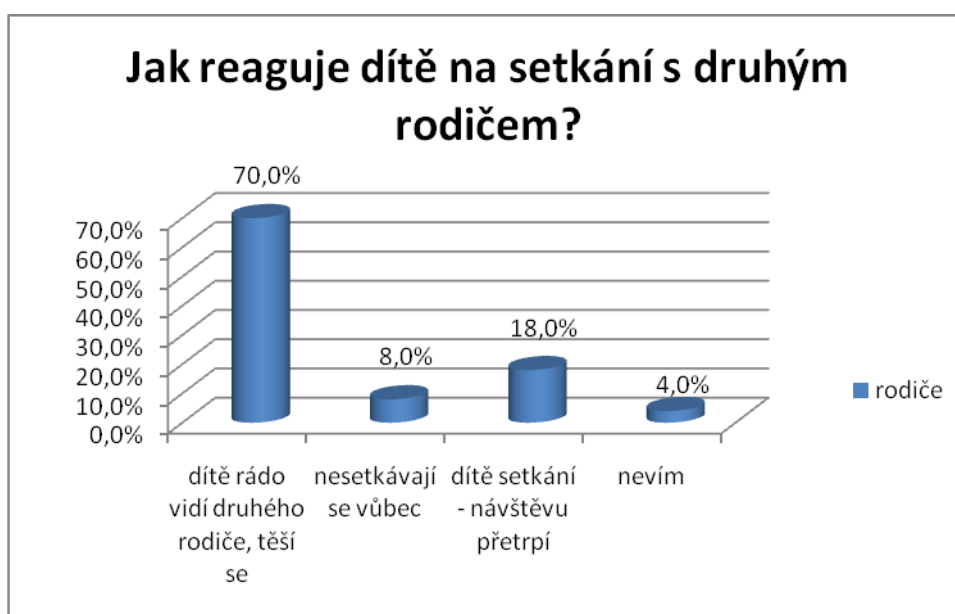
Z grafu vyplývá, že 7 dětí (14%) se s druhým rodičem vidí denně, 13 dětí (26%) se setkává s rodičem každý víkend, 11 dětí (22%) se setkává s rodičem nepravidelně, 3 děti (6%) se setkávají více než 4x do měsíce, 3 děti (6%) se s druhým rodičem nesetkává a u třinácti dětí (26%) rodiče- otcové odpověděli, že dítě je žije s matkou.

Tabulka a graf č. 12 – Jak reaguje dítě na setkání s druhým rodičem?

Tabulka č. 12 – Jak reaguje dítě na setkání s druhým rodičem? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) dítě rádo vidí druhého rodiče, těší se, b) nesetkávají se vůbec, c) dítě setkání – návštěvu přetrpí, d) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Dítě rádo vidí druhého rodiče	19	38%	16	32%
Nesetkávají se vůbec	3	6%	1	2%
Dítě setkání, návštěvu přetrpí	9	18%	-	-
nevím	-	-	2	4%

Graf č. 12 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

Z grafu vyplývá, že 35 dětí (70%) rádo vidí druhého rodiče a těší se na něj, 4 děti (8%) se s druhým rodičem nesetkávají vůbec, 9 dětí (18%) setkání – návštěvu u druhého rodiče přetrpí a u dvou dětí (4%) nedokážou rodiče posoudit, jak dítě vnímá návštěvu druhého rodiče.

Tabulka a graf č. 13 – Má Váš bývalý partner (partnerka) nového partnera?

Tabulka č. 13 – Má Váš bývalý partner (partnerka) nového partnera? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) ne, c) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	20	40%	15	30%
ne	9	18%	3	6%
nevím	2	4%	1	2%

Graf č. 13 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

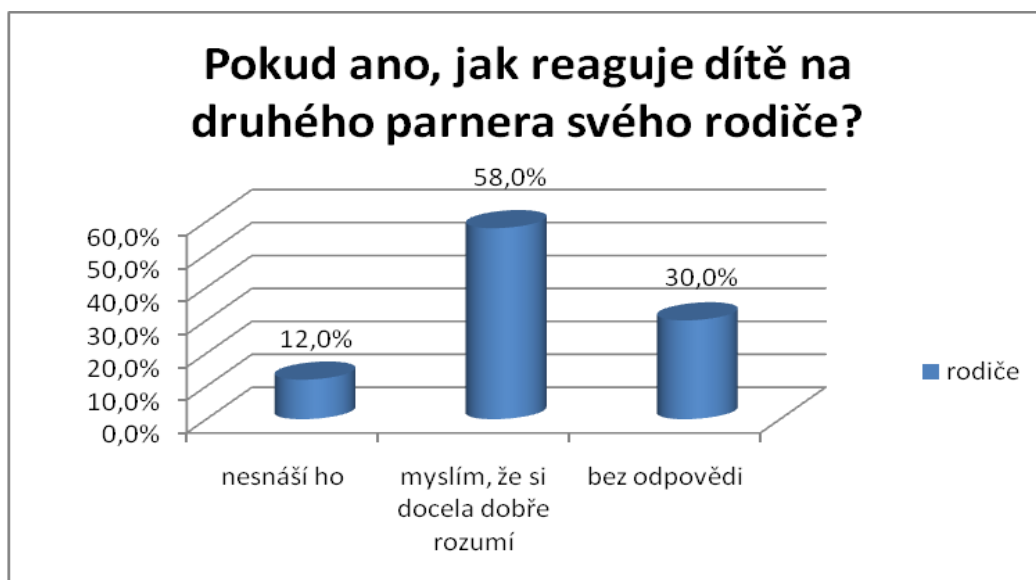
Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%). Z grafu vyplývá, že 35 rozvedených manželů (70%) má nového partnera, 12 rozvedených manželů (24%) nového partnera nemá a 3 rozvedení manželé (6%) neví, zda má jejich bývalý partner nového partnera.

Tabulka a graf č. 14 – Pokud ano, jak reaguje Vaše dítě na druhého partnera svého rodiče?

Tabulka č. 14 – Pokud ano, jak reaguje Vaše dítě na druhého partnera svého rodiče? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) nesnáší ho, b) myslím, že si docela dobře rozumí, c) bez odpovědi

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Nesnází ho	4	8%	2	4%
Myslím, že si docela dobře rozumí	17	34%	12	24%
nevím	10	20%	5	10%

Graf č. 14 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo 35 dotazovaných respondentů (70%). Z grafu vyplývá, že dle názoru rodičů 6 dětí (12%) druhého partnera svého rodiče nesnáší, 29 dětí (58%) si s druhým partnerem svého rodiče docela dobře rozumí a 15 rodičů (30%) neodpovědělo.

Tabulka a graf č. 15 – Muselo Vaše dítě podstoupit po rozvodu nějaké změny?

Tabulka č. 15 – Muselo Vaše dítě podstoupit po rozvodu nějaké změny? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) žádné, b) stěhování, c) změna mateřské nebo základní školy

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
žádné	15	30%	12	24%
stěhování	10	20%	6	12%
Změna MŠ nebo ZŠ	6	12%	1	2%

Graf. č 15 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

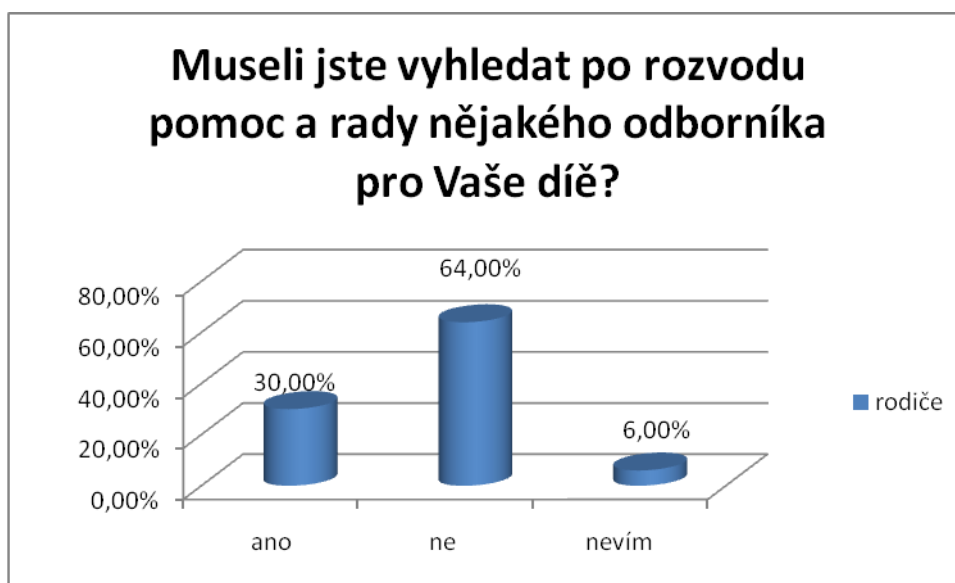
Z grafu vyplývá, že po rozvodu rodičů nemuselo 27 dětí (54%) podstupovat žádné změny, 16 dětí (32%) se muselo z důvodu rozvodu svých rodičů stěhovat a 7 dětí (14%) muselo změnit mateřskou nebo základní školu.

Tabulka a graf č. 16 – Museli jste vyhledat po rozvodu pomoc a rady nějakého odborníka pro Vaše dítě?

Tabulka č. 16 – Museli jste vyhledat po rozvodu pomoc a rady nějakého odborníka pro Vaše dítě? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) ne, c) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	12	24%	3	6%
ne	21	42%	11	22%
nevím	1	2%	2	4%

Graf č. 16 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

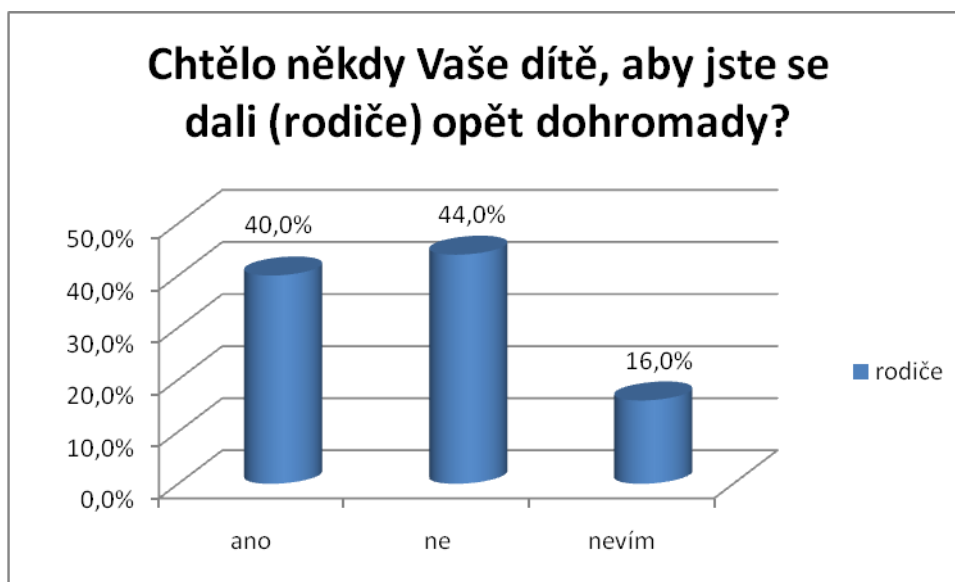
Z grafu vyplývá, že rodiče u patnácti dětí (30%) museli po rozvodu vyhledat pomoc odborníka pro své dítě, 32 dětí (64%) pomoc odborníka dle názoru rodičů nepotřebovalo a rodiče u tří dětí (6%) neví, zda jejich dítě chodilo po rozvodu na konzultace k nějakým odborníkům.

Tabulka a graf č. 17 – Chtělo někdy Vaše dítě, abyste se dali (rodiče) opět dohromady?

Tabulka č. 17 – Chtělo někdy Vaše dítě, abyste se dali (rodiče) opět dohromady? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) ne, c) nevím

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	11	22%	9	18%
ne	18	36%	4	8%
nevím	2	4%	6	12%

Graf č. 17 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

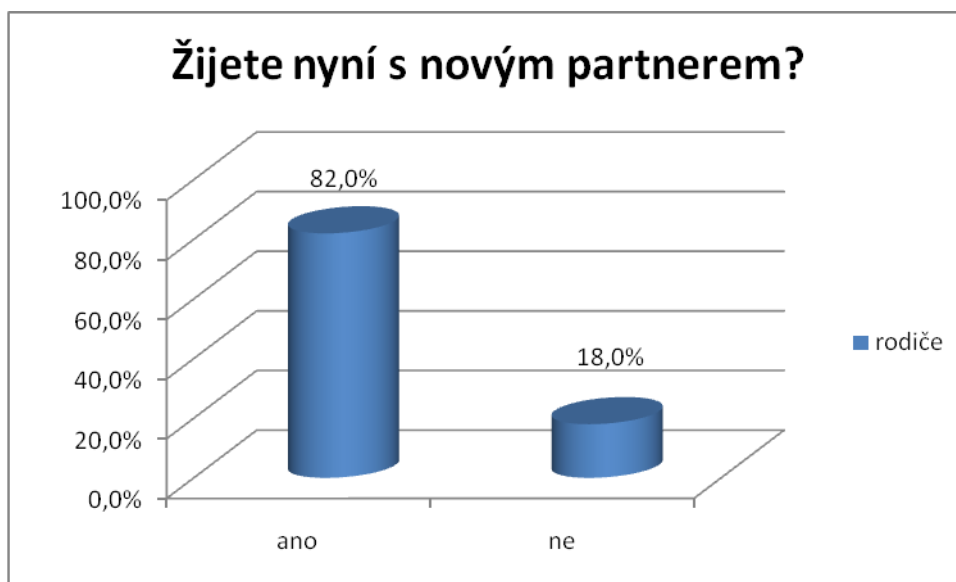
Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%) Z grafu vyplývá, že 20 dětí (40%) chtělo, aby se rozvedení rodiče dali opět dohromady, 22 dětí (44%) nevyjádřilo přání, aby se dali rodiče dohromady a u osmi dětí (16%) rodiče neví, zda si jejich dítě někdy přálo, aby se dali po rozvodu opět dohromady.

Tabulka a graf č. 18 – Žijete nyní s novým partnerem?

Tabulka č. 18 – Žijete nyní s novým partnerem? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) ne

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	26	52%	15	30%
ne	5	10%	4	8%

Graf č. 18 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen i mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

Z grafu vyplývá, že 41 rodičů (82%) má po rozvodu nového partnera a 9 rodičů (18%) nového partnera nemá.

Tabulka a graf č. 19 – Jaký vztah má Vaše dítě k Vašemu novému partnerovi?

Tabulka č. 19 – Jaký vztah má Vaše dítě k Vašemu novému partnerovi? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) kladný, rozumí si, b) dítě ho (ji) nemá rádo, ale respektují se, c) nemají se rádi, d) bez odpovědi

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Kladný, rozumí si	21	42%	7	14%
Dítě ho (ji) nemá rádo, ale respektují se	5	10%	4	8%
Nemají se rádi	2	4%	1	2%
Bez odpovědi	3	6%	7	14%

Graf č. 19 – Vyhodnoceno procentuelně – odpovědi žen a mužů dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo 40 dotazovaných respondentů (80%).

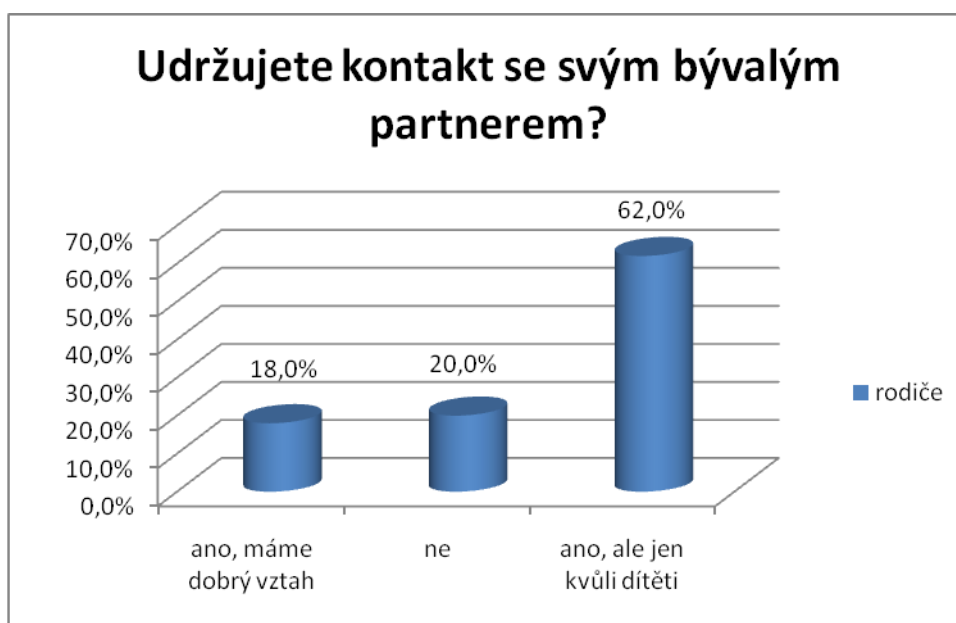
Z grafu vyplývá, že 28 dětí (56%) si s novým partnerem svého rodiče rozumí, 9 dětí (18%) nemá rádo nového partnera svého rodiče, ale respektují ho (ji), 3 dětí (6%) nemají rády nového partnera svého rodiče a u deseti dětí (20%) rodiče neodpověděli.

Tabulka a graf č. 20 – Udržujete kontakt se svým bývalým partnerem?

Tabulka č. 20 – Udržujete kontakt se svým bývalým partnerem? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, máme dobrý vztah, b) ne, c) ano, ale jen kvůli dítěti

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
Ano, máme dobrý vztah	6	12%	3	6%
ne	6	12%	4	8%
Ano, ale jen kvůli dítěti	19	36%	12	24%

Graf č. 20 – Vyhodnoceno procentuelně - ženy i muži dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

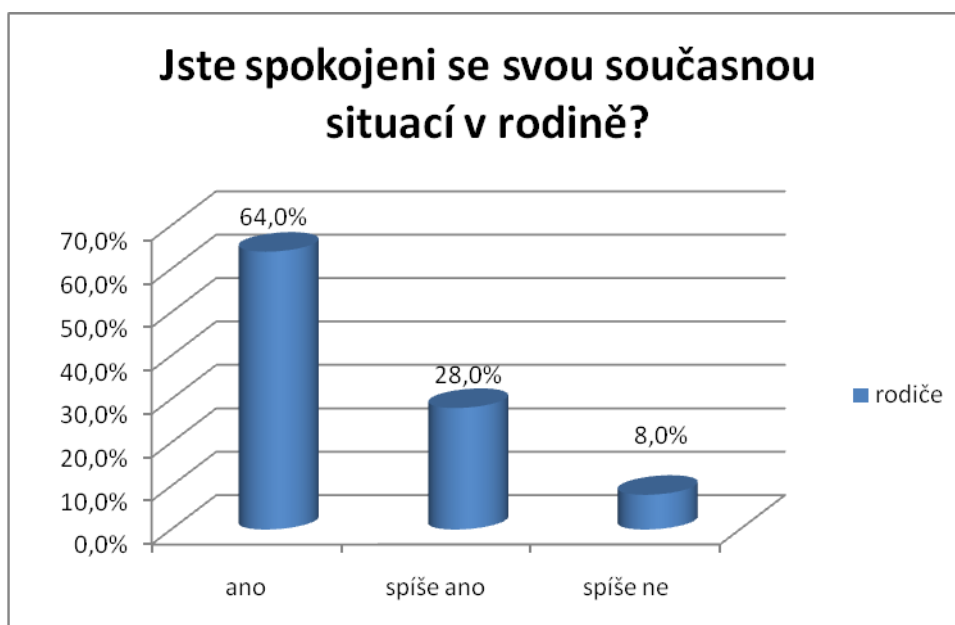
Z grafu vyplývá, že 9 rodičů (18%) má dobrý vztah se svým bývalým partnerem a jsou v kontaktu, 10 rodičů (20%) neudrhuje kontakt se svým bývalým partnerem a 31 rodičů (62%) kontakt se svým bývalým rodičem udržuje, ale jen kvůli dítěti.

Tabulka a graf č. 21 – Jste spokojeni se svou současnou situací ve své rodině?

Tabulka č. 21 – Jste spokojeni se svou současnou situací v rodině? Respondenti (odpovědi žen a mužů jsou zde uvedeny zvlášť) vybírali z možností a) ano, b) spíše ano, c) spíše ne

	Počet žen	Vyjádřeno v %	Počet mužů	Vyjádřeno v %
ano	20	40%	12	24%
Spíše ano	9	18%	5	10%
Spíše ne	2	4%	2	4%

Graf č. 21 – Vyhodnoceno procentuelně – ženy i muži dohromady (rodiče)

Na tuto otázku odpovědělo všech 50 dotazovaných respondentů (100%).

Z grafu vyplývá, že 32 rodičů (64%) je spokojeno se svou současnou situací v rodině, 14 rodičů (28%) je spíše spokojeno se svou situací v rodině a 4 rodiče (8%) spíše není spokojeno se svou stávající situací v rodině.

5.5. Vyhodnocení hlavního cíle

Výsledky průzkumu přinesly odpověď na daný hlavní cíl průzkumu. K potvrzení či vyvrácení byly analyzovány tři otázky, které nejvíc směřují k vytyčenému cíli.

Otázka č. 8: *Jak si myslíte, že Váš rozvod dítě zvládá (zvládalo)?*

Na tuto otázku 12 rodičů (24%) odpovědělo, že je dítě rozhodně spokojenější po rozvodu, 18 rodičů (36%) odpovědělo, že dítě zvládá (zvládalo) situaci po rozvodu dobře, 2 rodiče (4%) odpověděli, že dítě neslo situaci těžce, dle šestnácti rodičů (32%) děti situaci nevnímaly, jelikož byly příliš malé a u dvou dětí (4%) rodiče neví, jak dítě zvládalo rozvodovou situaci.

Z těchto odpovědí tedy vyplývá, že více než polovina rodičů - 30 rodičů (60%) z dotazovaných respondentů si myslí, že jejich dítě rozvod rodičů zvládlo dobře.

Otázka č. 9: *Změnilo se chování Vašeho dítěte po rozvodu?*

Na tuto otázku 16 rodičů (32%) odpovědělo ano, že se chování dítěte po rozvodu změnilo, 32 rodičů (64%) odpovědělo ne, že se chování jejich dítěte po rozvodu nezměnilo a 2 rodiče (4%) neví, jestli se chování jejich dítěte po rozvodu změnilo.

Z těchto odpovědí tedy vyplývá, že více než polovina rodičů – 32 rodičů (64%) z dotazovaných respondentů odpověděla, že chování jejich dítěte se po rozvodu nezměnilo. Na druhou stranu zase 16 rodičů (32%) si myslí, že chování dítěte je (bylo) změněno.

Otázka č. 10: *Pokud se chování dítěte změnilo, jak?*

Na tuto otázku jeden z rodičů (2%) odpověděl, že se dítěti zhoršil prospěch ve škole, 3 děti (6%) se dle rodičů uzavřely více do sebe, 5 dětí (10%) dle rodičů více zlobilo a vztekalo se, u sedmi dětí (14%) rodiče po rozvodu zpozorovali větší spokojenost a otevřenost dítěte, 32 dětí (64%) své chování dle rodičů nezměnilo. Čili po sjednocení odpovědí, kdy rodiče odpověděli, že u třiceti dvou dětí (64%) se chování

nezměnilo a sedm dětí (14%) své chování změnilo spíše pozitivně, je zřejmé, že celkem 39 dětí (78%) své chování nezměnilo negativně po rozvodu svých rodičů.

Závěr: Hlavním cílem bylo zjistit, zda se chování dětí po rozvodu nějakým zásadním způsobem nemění - se v tomto průzkumu potvrdilo ze šedesáti sedmi procent. Což znamená, že asi 34 rodičů z padesáti si myslí, že jejich rozvod dítě nijak neovlivnilo v chování. V tomto průzkumu se jedná o děti, které jsou ve věku 0 – 3 let, to se týká sedmnácti dětí (34%), dále dětí, které jsou ve věku 4 – 6 let, v tomto průzkumu je takových dětí 18 (36%), dětí ve věku 7 – 10 let, těch je 14 (28%) a u jednoho dítěte (2%) rodič neví, zda se chování dítěte nějakým způsobem změnilo po rozvodu.

5.6. Vyhodnocení stanovených hypotéz

Výsledky průzkumu přinesly odpovědi na stanovené hypotézy. K potvrzení či vyvrácení byly analyzovány čtyři otázky, které nejvíc vystihují dané hypotézy. Výsledné hodnoty byly porovnány a tím se zjistilo, zda byly dané hypotézy potvrzeny nebo vyvráceny.

Hypotéza č. 1: Děti jsou po rozvodu více svěřovány do péče matky, než do péče otce, střídavé nebo společné péče.

Na otázku č. 3 – *Dítě je v péči?* vyplynulo, že po rozvodu rodičů je dítě svěřováno nejvíce do péče matky. V tomto případě je 41 dětí (82%) svěřeno do péče matky, 3 děti (6%) jsou svěřeny do péče otce, pouze jedno dítě (2%) je svěřeno do společné péče a 5 dětí (10%) je svěřeno do péče střídavé.

Hypotéza č. 1 byla potvrzena z dvaosmdesáti procent.

Hypotéza č. 2: Rozvádějící se rodiče se dokážou dohodnout předem, komu bude dítě svěřeno do péče.

Na otázku č. 4 – *Kým bylo svěřeno dítě do péče rodiče?* vyplynulo, že více než polovina rodičů, v tomto případě 35 rodičů (70%) se předem dohodlo, komu bude po rozvodu svěřeno dítě do péče. Tento návrh rodiče přednesli soudu a soud jejich návrh přijal.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena ze sedmdesáti procent.

Hypotéza č. 3: Děti po rozvodu rády vidí svého druhého rodiče, u něhož nežijí.

Na otázku č. 12 – *Jak reaguje dítě na setkání s druhým rodičem?* vyplynulo, že 35 dětí (70%) rádo vidí svého druhého rodiče a na setkání s ním se těší.

Hypotéza č. 3 byla potvrzena ze sedmdesáti procent.

Hypotéza č. 4: Minimálně v polovině případů rodiče během rozvodu a po rozvodu vyhledávají pomoc a rady odborníků pro své dítě.

Na otázku č. 16 – *Museli jste vyhledat po rozvodu pomoc a rady nějakého odborníka pro Vaše dítě?* vyplynulo, že rodiče u dvaatřiceti dětí (64%) nemuseli vyhledávat pomoc a rady odborníků pro své dítě. Pouze rodiče patnácti dětí (30%) pomoc a rady odborníků pro dítě vyhledali.

Hypotéza č. 4 nebyla potvrzena. Rodiče jsou zřejmě tak uvědomělí a hájí zájem svého dítěte natolik, že své děti nezatahují do svých hádek a problémů během rozvodové situace a po rozvodu. Děti tak za pomoci rodičů sami zvládnou problémovou rozvodovou situaci, proto rodiče pomoc a rady odborníků nepotřebují.

Na základě analýzy byly potvrzeny první tři hypotézy. Čtvrtá hypotéza se nepotvrdila.

ZÁVĚR

Zpracováním bakalářské práce bylo pokusit se zjistit, jaký dopad má nefunkční rodina, kde se rodiče rozvedli, na vývoj a život dětí v takové rozvedené rodině. Pokud v rodině dojde k rozvodu mezi manžely, musí rozvedení manželé řešit rozdělení bydlení a majetku. V první řadě ale musí vyřešit poměry svých nezletilých dětí – jako je výchova, výživné na děti a styk nezletilých dětí s druhým rodičem. Tady teprve začíná kolotoč konfliktů, tahanic a sporů, které mohou mezi rozvádějícími se rodiči nastat.

Rozvod není jednoduchá věc, patří mezi bolestivé a komplikované životní události, které zasáhnou nejen rodiče, ale i jejich děti. Rodiče jsou dospělými lidmi, proto se mohou s takovou situací vypořádat lépe, než jejich ratolesti. Ale co děti? Pro děti je v těchto těžkých chvílích nejdůležitější to, aby kolem sebe měly rodiče, kteří své dítě milují, u kterých dítě cítí, že je milováno. Děti potřebují rodiče, kteří jsou mu oporou a mohou se na ně kdykoliv obrátit. Rodiče by neměli vtahovat děti mezi spory, které případně vznikají z rozvodové situace. Spory si musí rozvádějící se rodiče vyřešit jen mezi sebou, bez toho, aby v nich figurovaly děti.

Úplně nejideálnější by bylo, kdyby k rozvodům nedocházelo, kdyby rodina žila pohromadě bez hádek a sporů. Ale v dnešní době to není možné. Za posledních padesát let stoupl počet rozvodů prudce nahoru. Ročně se u nás rozvede až 30 tisíc manželských párů. Dříve bylo manželství považováno za svátost, lidé k němu přistupovali s větší zodpovědností. Dnes se lidé rozvádějí běžně. Zřejmě je to pro ně nejlehčí cesta jak uniknout z něčeho, co se jim nelíbí, neumí nebo nechtějí řešit. Proto volí alternativu rozvodu a myslí si, že tímto způsobem nejlépe vyřeší manželské rozpory a manželské krize.

Teoretická část této bakalářské práce je zaměřena na základní pojmy, jako je manželství, rodina, rozvod, jak děti reagují na rozvod, jaké mohou nastat konflikty po rozvodu, komu je svěřováno dítě do péče a na sociálně-právní ochranu dětí v rozvodové a porozvodové situaci. Dovídáme se zde od předních dětských psychologů a lékařů, jaký dopad může mít rozvod na psychiku dětí všech věkových kategorií. Z četných výzkumů, průzkumů a sledování dětí z rozvedených rodin víme, že rozvod se dotýká

každého dítěte a to v kterémkoliv jeho věku. Mladší děti ovlivňuje rozvod jinak, než děti starší, některé děti se s ním vyrovnávají lépe, jiné hůře. Zde záleží na přístupu rodičů, jak se oni sami k rozvodu staví, jak se chovají a jak komunikují nejen mezi sebou, ale také, jak komunikují s dětmi.

Praktická část je jakousi zповědí několika rozvedených rodičů, kteří se v posledních pěti letech rozvedli a sdělili tu své pocity a názory. Cílem praktické části bylo zjistit, jestli se po rozvodu nějakým způsobem zásadně změnil chování dětí nebo ne. Z analýzy všech odpovědí vyplývá, že více než polovina rodičů z padesáti dotazovaných respondentů se shodla na tom, že se chování jejich dítěte po rozvodu nijak nezměnilo. Otázkou zůstává, zda respondenti odpovídali reálně, nebo, což je ta lepší varianta, rozvod dětem opravdu nijak neublížil. Zřejmě tyto rodiče řešili konflikt rozvodu tak, aby co nejméně jejich děti zasáhl. Tito rodiče si asi uvědomují, jak negativní dopad může mít rozvod na křehkou dětskou psychiku. Kéž by bylo takových rodičů

více.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

Bakalář E., „*Rozvodová tematika a moderní psychologie*“, Praha 2006, nakladatelství Karolinum UK, 1. Vydání, ISBN 80 – 246 – 1089 - 2

Bakalář E., Novák Karel a Markéta a kol., „*Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*“, Praha 1996, NLN s.r.o., ISBN 807-106-157-3

Hrušáková M., „*Manželství a paragrafy*“, Praha 2000, 1. vydání, Computer press, ISBN 80-7226-409-5

Langmeier J., Matějček Z., „*Psychická deprivace v dětství*“, Praha 2011, nakladatelství Karolinum UK, 4. vydání, ISBN 978-80-246-1983-5

Márová Z., Matějček Z., Radvanová S., „*Výchova dětí v neúplné rodině*“, Praha 1975, SPN, 1. vydání, ISBN 14-171-75

Matějček Z., „*O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*“, Praha 1994, Klapkova 2, ISBN 80-85282-83-6

Matějček Z., „*Rodiče a děti*“, Praha 1986, Avicenum – zdravotnické nakladatelství, N.P., 1. vydání, ISBN 73521-08/31

Matějček Z., „*Škola rodičů*“, Praha 2000, nakladatelství odborné literatury Maxdorf, s.r.o., ISBN 80-85912-29-5

Matějček Z., Dytrych Z., „*Děti, rodina a stres*“, Praha 1994, editor Galén, ISBN 80-85824-06-X

Matějček Z., Dytrych Z., „*Krizové situace v rodině očima dítěte*“, Praha 2002, vydalo Grada publishing a.s., 1. vydání, ISBN 80-247-0332-7

Matějček Z., Dytrych Z., „*Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*“, Praha 1992, nakladatelství a vydavatelství HaH, 1. vydání, ISBN 80-8546753-4

Matějková E., „*Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*“, Praha 2007, Grada Publishing, 1. vydání, ISBN 978-80-247-1832-3

Novák T., Průchová B., „*Předrozvodové a rozvodové poradenství*“, Praha 2007, Grada Publishing, a.s., 1. vydání, ISBN 978-80-247-1449-3

Plaňava I., „*Jak se nerozvádět*“, Praha 1994, Grada Publishing, 1. vydání, ISBN 80-7169-129-1

Plaňava I., „*Po rozvodu*“, Praha 1986, nakladatelství a vydavatelství ÚV ČSŽ Mona, ISBN 59-100-84

Poupětová Š., „*Netrapte se po rozvodu*“, Praha 2009, Grada Publishing, a.s., 1. vydání, ISBN 978-80-247-2046-3

Šmolka P., Mach J., „*Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*“, Praha 2008, portál s.r.o., 1. vydání, ISBN 978-80-7367-448-9

Vágnerová M., „*Psychologie problémového dítěte školního věku*“, Praha 2004, nakladatelství Karolinum UK, ISBN 80-7184-488-8

Vágnerová M., Hadj-Mousová Z., Štech S., „*Psychologie handicapu*“, Praha 2004, nakladatelství Karolinum UK, ISBN 80-7184-929-4

Vančurová E., „*Úvahy o dětech a lidech v rodině*“, Praha 1987, SPN, 1. vydání, ISBN 14-498-87

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Everett C., Everett S., „*Zdravý rozvod pro rodiče a děti*“, Praha 2000, vydalo nakladatelství Talpress, spol. s.r.o., 1. vydání, ISBN 80-7197-169-3

Teyber E., „*Děti a rozvod*“, Praha 2007, 1. vydání, ISBN 978-80-7255-163-7

Warshak R.A., „*Revoluce v porozvodové péči o děti*“, Praha 1996, 1. vydání, ISBN 80-7178-089-8

Seznam použitých internetových zdrojů

cs.wikipedia.org/wiki/Rodina

www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Roční počet rozvodů16

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vaše pohlaví?47

Tabulka 2: Kde žijete se svým dítětem?48

Tabulka 3: Dítě je v péči?49

Tabulka 4: Kým bylo svěřeno dítě do péče rodiče?51

Tabulka 5: Kolik bylo dítěti let, když jste se rozváděli?53

Tabulka 6: Kdo dítěti oznámil, že se chcete rozvádět?.....	55
Tabulka 7: Jak reagovalo dítě na informaci, že se budete rozvádět?.....	56
Tabulka 8: Jak si myslíte, že Váš rozvod dítě zvládá (zvládalo)?	58
Tabulka 9: Změnilo se chování Vašeho dítěte po rozvodu?	60
Tabulka 10: Pokud se chování dítěte změnilo, jak?.....	61
Tabulka 11: Jak často se dítě setkává s druhým rodičem?	63
Tabulka 12: Jak reaguje dítě na setkání s druhým rodičem?	65
Tabulka 13: Má Váš bývalý partner (partnerka) nového partnera?	67
Tabulka 14: Pokud ano, jak reaguje Vaše dítě na druhého partnera svého rodiče?.....	68
Tabulka 15: Muselo Vaše dítě podstoupit po rozvodu nějaké změny?	69
Tabulka 16: Museli jste vyhledat po rozvodu pomoc a rady nějakého odborníka pro Vaše dítě?.....	70
Tabulka 17: Chtělo někdy Vaše dítě, abyste se dali (rodiče) opět dohromady?.....	71
Tabulka 18: Žijete nyní s novým partnerem?	72
Tabulka 19: Jaký vztah má Vaše dítě k Vašemu novému partnerovi?	73
Tabulka 20: Udržujete kontakt se svým bývalým partnerem?	75
Tabulka 21: Jste spokojeni se svou současnou situací ve své rodině?.....	76

Seznam grafů

Graf 1: Vaše pohlaví?	47
Graf 2: Kde žijete se svým dítětem?	48
Graf 3: Dítě je v péči?.....	49
Graf 4: Kým bylo svěřeno dítě do péče rodiče?	51

Graf 5: Kolik bylo dítěti let, když jste se rozváděli?	53
Graf 6: Kdo dítěti oznámil, že se chcete rozvádět?	55
Graf 7: Jak reagovalo dítě na informaci, že se budete rozvádět?	57
Graf 8: Jak si myslíte, že Váš rozvod dítě zvládá (zvládalo)?	59
Graf 9: Změnilo se chování Vašeho dítěte po rozvodu?	60
Graf 10: Pokud se chování dítěte změnilo, jak?	61
Graf 11: Jak často se dítě setkává s druhým rodičem?	64
Graf 12: Jak reaguje dítě na setkání s druhým rodičem?	65
Graf 13: Má Váš bývalý partner (partnerka) nového partnera?	67
Graf 14: Pokud ano, jak reaguje Vaše dítě na druhého partnera svého rodiče?	68
Graf 15: Muselo Vaše dítě podstoupit po rozvodu nějaké změny?	69
Graf 16: Museli jste vyhledat po rozvodu pomoc a rady nějakého odborníka pro Vaše dítě?.....	70
Graf 17: Chtělo někdy Vaše dítě, abyste se dali (rodiče) opět dohromady?	71
Graf 18: Žijete nyní s novým partnerem?	72
Graf 19: Jaký vztah má Vaše dítě k Vašemu novému partnerovi?	73
Graf 20: Udržujete kontakt se svým bývalým partnerem?	75
Graf 21: Jste spokojeni se svou současnou situací ve své rodině?	76

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – dotazník	I
-----------------------------------	----------

DOTAZNÍK

Zakřížkujte pro Vás nejvhodnější odpověď. Pokud se Vám žádná z odpovědí nezamlouvá, napište pod dané možnosti Váš názor.

1) VAŠE POHLAVÍ?

- a) žena
- b) muž

2) KDE ŽIJETE SE SVÝM DÍTĚTEM?

- a) ve městě
- b) na vesnici

3) DÍTĚ JE V PÉČI:

- a) ve výhradní péči matky
- b) ve výhradní péči otce
- c) ve společné péči
- d) ve střídavé péči

4) KÝM BYLO SVĚŘENO DÍTĚ DO PÉČE RODIČE?

- a) soudem, dohoda mezi rodiči nebyla možná
- b) po vzájemné dohodě obou rodičů, kterou přednesli soudu, ten návrh přijal

5) KOLIK BYLO DÍTĚTI LET, KDYŽ JSTE SE ROZVÁDĚLI?

- a) 0-3
- b) 4-6
- c) 7-10
- d) více než 10 (napiště, prosím, kolik?)

6) KDO DÍTĚTI OZNÁMIL, ŽE SE CHCETE ROZVÁDĚT?

- a) matka
- b) otec
- c) oba rodiče zároveň

7) JAK REAGOVALO DÍTĚ NA INFORMACI, ŽE SE BUDETE ROZVÁDĚT?

- a) situaci nechápalo, bylo ještě malé
- b) vzalo to docela klidně, s pochopení
- c) plakalo, rozvod si nepřálo
- d) bylo mu (jí) to jedno

8) JAK SI MYSLÍTE, ŽE VAŠE DÍTĚ ROZVOD ZVLÁDÁ (zvládalo)?

- a) rozhodně je spokojenější
- b) zdá se mi, že situaci zvládá (zvládalo) dobře
- c) nese (neslo) to těžce
- d) dítě je ještě malé, situaci nevnímá

9) ZMĚNILO SE CHOVÁNÍ VAŠEHO DÍTĚTE PO ROZVODU?

- a) ano
- b) ne

10) POKUD SE CHOVÁNÍ DÍTĚTE ZMĚNILO, JAK?

- a) zhoršení prospěchu ve škole
- b) uzavření se do sebe
- c) dítě více zlobilo a vztekalo se
- d) dítě bylo více otevřené a klidné

11) JAK ČASTO SE DÍTĚ SETKÁVÁ S DRUHÝM RODIČEM? (vaším bývalým partnerem)

- a) vidí se téměř denně
- b) setkávají se každý víkend
- c) setkávají se nepravidelně
- d) setkávají se více než 4 dny v měsíci
- e) nevidají se

12) JAK REAGUJE DÍTĚ NA SETKÁNÍ S DRUHÝM RODIČEM?

- a) dítě rádo vidí druhého rodiče a těší se
- b) nesetkávají se vůbec
- c) dítě setkání – návštěvu přetrpí

13) MÁ VÁŠ BÝVALÝ PARTNER (partnerka) NOVÉHO PARTNERA?

- a) ano
- b) ne

14) POKUD ANO, JAK REAGUJE VAŠE DÍTĚ NA DRUHÉHO PARTNERA SVÉHO RODIČE?

- a) nesnáší ho
- b) myslím, že si docela dobře rozumí

15) MUSELO VAŠE DÍTĚ PODSTOUPIT PO ROZVODU NĚJAKÉ ZMĚNY?

- a) žádné
- b) stěhování
- c) změna mateřské nebo základní školy

16) MUSELI JSTE PO ROZVODU VYHLEDAT POMOC A RADY NĚJAKÉHO ODBORNÍKA PRO SVÉ DÍTĚ? (psycholog, rodinný poradce, sociální pracovník,...)

- a) ano
- b) ne

17) CHTĚLO NĚKDY VAŠE DÍTĚ, ABYSTE SE DALI (rodiče) OPĚT DOHROMADY?

- a) ano
- b) ne

18) ŽIJETE NYNÍ S NOVÝM PARTNEREM?

- a) ano
- b) ne

19) JAKÝ VZTAH MÁ VAŠE DÍTĚ K VAŠEMU NOVÉMU PARTNEROVI?

- a) kladný, rozumí si
- b) dítě ho (jí) nemá rádo, ale respektují se
- c) nemají se rádi

20) UDRŽUJETE KONTAKT SE SVÝM BÝVALÝM PARTNEREM?

- a) ano, máme dobrý vztah
- b) ne
- c) ano, ale jen kvůli dítěti

21) JSTE SPOKOJENI SE SVOU SOUČASNOU SITUACÍ VE SVÉ RODINĚ?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE:

Jméno autora: Monika Donátková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Nefunkční rodina z pohledu rozvodovosti a její vliv na vývoj dítěte

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 81

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Eleonóra Strapcová